

Eksamen: Masterprojekt

Forside til masterprojekt

Eksamenstermin: sæt x Sommer ☒ Vinter ☐	
Vejleder: Jan Toftegaard Støckel	
Titel på dansk: Succesfuld implementering af hjælpemidler i hverdagslivet for borgere med læse- og skrivevanskeligheder. Titel på engelsk: Successful implementation of assistive technology in everyday lives for citizens with reading and writing difficulties.	
Antal anslag: 72.000 (30 normalsider) Hvis 2 stud. : 87.600	Dine anslag: Jeres anslag:
sæt x ☒ Ja, mit/vores masterprojekt må gerne i anonym form kopieres/lægges på Blackboard som hjælp til kommende studerende.	
Undertegnede tillader, at ovennævnte opgave efter godkendelse stilles til rådighed for en udlånsordning i form af benyttelse på læsesal på danske (og evt. udenlandske) biblioteker: ☒ JA, ☐ NEJ Undertegnede tillader, at opgave eller dele af den må kopieres til eget brug ☒ JA ☐ NEJ Dato: <u>1-6-2015</u> Underskrift(er): <u><i>Jesper Fage-Pedersen</i></u>	
Tro og love-erklæring	
Det erklæres herved på tro og love, at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet denne opgave. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og opgaven eller væsentlige dele af den har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng. Læs mere her: http://www.sdu.dk/Information_til/Studerende_ved_SDU/Eksamen.aspx	
Afleveret af: Jesper Fage-Pedersen, CPR:	
<i>Hvis to studerende har skrevet sammen, skal begge studerende underskrive samt skrive deres navne og CPR-numre</i>	

Indholdsfortegnelse

Resume	4
Abstract	5
1 Indledning.....	6
1.1 Baggrund.....	7
1.2 Formål.....	8
1.3 Problemformulering	8
2 Metode	8
2.1 Litteratursøgning	8
2.2 Videnskabsteoretiske overvejelser.....	9
2.3 Design	10
2.4 Den kvalitative metode	11
2.5 Metodologi	12
2.5.1 Før interviewet	12
2.5.2 Under interviewet	14
2.5.3 Efter interviewet.....	14
2.6 Ethiske overvejelser.....	15
2.7 Videnskabelige kriterier.....	16
2.7.1 Reliabilitet.....	16
2.7.2 Validitet	16
3 Teori.....	17
3.1 Den filosofiske hermeneutik.....	17
3.1.1 Forforståelsen.....	17
3.1.2 Den hermeneutiske cirkel.....	17
3.1.3 Hermeneutisk analyse	18
3.2 Lewins forandringsteori.....	18
4 Analyse	21
4.1 Unfreeze	22
4.1.1 Disconfirmation	22
4.1.2 Survival Anxiety	23
4.1.3 Creation of Psychological Safety or Overcoming of Learning Anxiety	24
4.2 Change.....	26

4.2.1	Cognitive Redefinition	26
4.2.2	Imitation and Positive or Defensive Identification with a Role Model.....	27
4.2.3	Scanning: Insight or Trial-and-Error Learning.....	29
4.3	Personal and Relational Refreezing.....	30
5	Diskussion	32
5.1	Sammenfatning af resultater.....	32
5.2	Diskussion af de vigtigste fund i relation til teori	33
5.2.1	Behov.....	33
5.2.2	Psykologisk sikkerhed og relationer	34
5.3	Diskussion af resultater i relation til andres fund samt vurdering af ekstern validitet.....	36
5.4	Diskussion af metode og den interne validitet.....	37
5.4.1	Metodevalg.....	37
5.4.2	Intern validitet	38
5.4.3	Reliabilitet.....	39
5.4.4	Analytisk generaliserbarhed	39
5.4.5	Refleksivitet	40
6	Konklusion	40
7	Perspektivering.....	41
8	References	43
9	Bilag	45
9.1	Uddrag fra bekendtgørelse af lov om social service	45
9.2	Transskriptions-nøgle	46
9.3	Brev til informanter	47
9.4	Samtykkeerklæring.....	48
9.5	Interviewguide.....	49
9.6	Litteratursøgning	51
9.7	Kodning.....	56
9.8	Interviews.....	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.

Resume

Denne undersøgelse handler om, hvad der har betydning for en succesfuld implementering af hjælpemidler i hverdagslivet til borgere, som har dysleksi.

Baggrund

De seneste årtiers fremvækst af informationsteknologi og intensiverede krav til digital informationsbearbejdning har øget kravene til at kunne navigere og begå sig i samfundet. I denne teknologiske udvikling er borgere med dysleksi blevet særligt udfordret. På trods af ønsket om selvstændigt at kunne varetage hverdagslivets skriftsproglige udfordringer med støtte fra hjælpemidler, lykkes det ikke for alle borgere.

Metode

Dette er et kvalitativt casestudie indenfor det fortolkningsvidenskabelige paradigme. Dataindsamling er foregået via semistrukturerede dybdeinterviews med informanter, som har dysleksi. De har alle været igennem et forløb med udredning og vejledning omkring hjælpemidler indenfor de sidste 2 år.

Analyse

Kurt Lewins 3-fasede model om forandringsprocesser er anvendt som det teoretiske begrebsapparat indenfor den hermeneutiske teksttolkning.

Konklusion

Der er 4 temaer som vurderes at være af særlig betydning for en succesfuld implementering:

- behov og motivation
- nødvendigheden af psykologisk sikkerhed
- relationer og kognitiv restrukturering
- trial-and-error learning.

Abstract

This study is about what is important for the successful implementation of assistive technology in everyday life for citizens who have dyslexia.

Background

In recent decades the growths of information technology and intensified demands for digital information processing have increased requirements to navigate and succeed in society. In this technological development, people with dyslexia have been particularly challenged. Despite the desire to independently perform everyday life writing challenges with the support of assistive technology, it doesn't succeed for all citizens.

Method

This is a qualitative case study within the interpretation of scientific paradigm.

Data collection has taken place through semi-structured in-depth interviews with informants who have dyslexia. They have all been through a process with evaluation and guidance on assistive technology within the last 2 years.

Analysis

Kurt Lewin's 3-stage model of change processes are used as the theoretical framework within the hermeneutic text interpretation.

Conclusion

There are four themes which are assessed to be of particular importance for a successful implementation:

- need and motivation
- the need for psychological safety
- relationships and cognitive restructuring
- trial-and-error learning.

1 Indledning

Livet igennem udfordres vi på vores skriftsproglige færdigheder. Hvis man skal kunne begå sig i vor tids informationssamfund, tage en uddannelse og kunne fungere selvstændigt i sin hverdag, er man afhængig af at kunne læse og skrive. De seneste årtiers fremvækst af informationsteknologi og intensiverede krav til digital informationsbearbejdning har øget kravene til at kunne navigere og begå sig i samfundet. Der er blandt andet iværksat en fællesoffentlig digitaliseringsstrategi (1), hvor målet er, at 80 % af kommunikationen med offentlige myndigheder sker digitalt i år 2015. Politikere kommunikerer via Facebook, politiet via Twitter, og sms-beskeder har erstattet telefonsamtalen iblandt familie og venner.

Konsekvenserne af den øgede digitalisering, hvor fx en del af det sociale fællesskab nu befinder sig på platforme som Facebook, har øget kravene til at kunne begå sig på skrift. Oplevelsen af at være marginaliseret som dyslektiker kan i det lys blive forstærket. Men det kan også have den modsatte effekt. Netop brugen af Facebook har i et casestudie (2) blandt studerende dyslektikere vist sig at have en inkluderende frem for en stigmatiserende effekt i relation til studiet. Så på den ene side stilles der øgede krav, men på den anden side fordrer det behovet for at kunne begå sig på skrift for at kunne være deltagende og "overleve" i samfundet. Behov, som, hvis de bliver opfyldt, har en afstigmatiserende og inkluderende effekt.

Man regner med, at ca. 5 % af voksne danskere har skriftsproglige vanskeligheder pga. dysleksi (3, 4). I mit daglige virke med udredning og vejledning i skriftsproglige hjælpemidler efter rammerne i serviceloven (5), (bilag 9.1), er fokuset på hverdagslivets aktiviteter. For eksempel på at kunne læse og besvare sms'er, chatte og skrive på Facebook, kommunikere via e-mails eller læse og besvare sin post. Ønsker og behov for selvstændigt at kunne varetage hverdagslivets skriftsproglige opgaver er mange og forskellige, og den faglige udfordring består i at hjælpe borgeren på vej mod de mål og behov, som de giver udtryk for. Det lykkes desværre ikke altid. Med jævne mellemrum opleves diskrepans imellem ønsker og behov og anvendelsen af hjælpemidlerne. Fx har borgeren, som gerne selv ville læse og besvare sin post, i stedet fået sin ægtefælle til at udføre opgaven. Eller borgeren, som ønskede at kunne deltage på Facebook, har stort set ikke haft tændt for sin computer.

Hvorfor har det ikke udviklet sig, som borgeren ønskede det? Hvilke faktorer har betydning for, at hjælpemidlerne bliver taget i anvendelse? Handler det fx om behov, motivation, omgivelserne, relationen, at være i et undervisningsforløb, tværfagligt samarbejde, IT-kompetencer eller de skriftsproglige kompetencer?

1.1 Baggrund

I et systematic review af primært kvalitative studier blandt studerende med dysleksi på videregående uddannelser (6) identificeres mange faktorer, som har betydning for de studerendes oplevelse af at blive inkluderet. De spænder fra eksterne faktorer som at skabe et rummeligt læringsmiljø med viden omkring dysleksi, betydningen af emotionel støtte i relationen til undervisere såvel som i fællesskabet med andre dyslektikere, til indre faktorer som erkendelse af og åbenheden omkring sin dysleksi. Det sidste kan være en stor udfordring, særligt hvis man har negative skoleoplevelser med sig, hvilket også opleves i mit professionelle virke.

Dysleksi kan have store psykosociale følger (7). Flere undersøgelser (8-11) viser, at dysleksien i varierende grad har haft negative psykosociale følger i resten af voksenlivet: skam, manglende selvtillid, lavt selvværd og depressive symptomer kan have præget selvbilledet og det sociale liv. For mange har det også haft store konsekvenser for deres uddannelses- og karrieremuligheder. Udfordringerne har for flere dyslektikere krævet mange mentale ressourcer i arbejdet med at bearbejde og håndtere de vanskeligheder, som de har oplevet i vores skriftsproglige kultur.

Når borgere med dysleksi skal implementere et skriftsprogligt hjælpemiddel, er udfordringen ikke kun rent teknisk at skulle lære at anvende et hjælpemiddel. De har en personlig historie med sig, som har betydning for, hvordan de indgår i den lærings- og forandringsproces, som det vil være at skulle kommunikere på skrift, når man igennem hele livet har været begrænset heri. Indlæringen i gruppen af dyslektikere er ikke karakteriseret ved begærlæring som fx hos unge studerende, (12) men har snarere en forsvarspræget læringsadfærd eller afmagtsmotivation, som Hermansen benævner det, hvor udfordringen bl.a. er at støtte dem i selv at finde ansvaret og lade dem arbejde i deres egen ”møje”.

Kurt Lewin (13), Edgar Schein (14) og Mads Hermansen (12) har alle beskæftiget sig med lærings- og forandringsprocesser. Fælles for deres forståelse omkring læring og motivation er bl.a., at vi alle grundlæggende har iboende kræfter; et læringsbegær eller en ”survival anxiety”, som virker som et positivt drive for læring. Men vi har forskellige forudsætninger for at overkomme og håndtere den usikkerhed og frustration, der følger med ny læring, og her spiller konteksten og miljøet en stor betydning for, om den enkelte kan udnytte sine potentialer. Er rammerne faciliterende for læring, er der psykologisk tryghed til at indgå i og lade læringen blive en forankret del af ens nye handlinger, eller er det forbundet med for stor utryghed, som virker som en modstandskraft mod forandringen?

1.2 Formål

Formålet med masterspecialet er at forstå, hvilke faktorer der har betydning for, at borgeren når sine mål. Fokus er på hverdagslivets skriftsproglige aktiviteter, som de er defineret i indledningen. En større forståelse af borgerens perspektiv kan bidrage til at kvalitetsudvikle arbejdet i en hjælpemiddelpraksis.

1.3 Problemformulering

Hvad har betydning for en succesfuld implementering af hjælpemidler i hverdagslivet til borgere, som har skriftsproglige vanskeligheder?

- **Definition af ”succesfuld implementering”:**

At borgeren ved brug af det kompenserende hjælpemiddel selvstændigt og til egen tilfredshed deltager i de skriftsproglige aktiviteter, som de har udtrykt ønske om.

2 Metode

2.1 Litteratursøgning

På baggrund af problemformuleringen er der foretaget en systematisk litteratursøgning (bilag 9.6) for at afdække, om der fandtes eksisterende empiri til besvarelse af problemformuleringen. Der blev fundet 6 artikler i alt, som bidrager til forforståelsen. Der har både i udlandet (15, 16) og i Danmark (17, 18) været fokus på brugen af IT-hjælpemidler. De udenlandske artikler beskæftiger sig primært med IT-hjælpemidler indenfor

uddannelses- og undervisningssystemet, mens de danske artikler har et bredere fokus, hvor også privat- og arbejdsliv inddrages. Fokusset er overvejende på effekten og den overordnede betydning af at anvende hjælpemidler, tilfredsheden omkring udredning og instruktion samt mulighederne for at inkludere dyslektikere, bl.a. via tilrettelæggelse af undervisning og øget tilgængelighed til digitale tekster. Aspekterne omkring selve integrationen af hjælpemidlerne berøres i mindre omfang, om end der peges på såvel hæmmende som fremmende faktorer for brugen af IT-hjælpemidler.

Der er fundet 2 danske rapporter og et systematic review med særlig relevans for problemformuleringen:

Systematic review (6) fokuserer på at undersøge dyslektikers oplevelser af inklusion og deltagelse på de videregående uddannelser, herunder brugen af IT-hjælpemidler.

Den ene danske rapport (19) omhandler faktorerne ved integrationen af kompenserende IT-hjælpemidler i studiehverdagen. Den anden danske rapport (20) beskriver de studerendes oplevelser med en IT-startpakke, herunder en beskrivelse af nogle af de barrierer og begrænsninger, der kan være i anvendelsen og tilegnelsen af hjælpemidler i en studiehverdag. Begge rapporter samt det systematiske review indeholder aspekter omkring implementering/integration af hjælpemidler, som ud fra forforståelsen kan forventes også at optræde i min undersøgelse. Rapporterne er med til at kvalificere forforståelsen, men de beskæftiger sig med unge studerende på de videregående uddannelser, og konklusionerne kan derfor ikke overføres direkte til dette speciales målgruppe, hvor det handler om skriftsproglige hjælpemidler i hverdagslivet til borgere mellem 50-60 år. En målgruppe, der som tidligere nævnt ikke er præget af begærlæring, men af en mere forsvarspræget læringsadfærd.

2.2 Videnskabsteoretiske overvejelser

Ontologien, dvs. de grundlæggende antagelser om det genstandsfelt (21), som der søges viden om, handler i dette speciale om at se på, hvad der har betydning for lærings- og forandringsprocesser i en specifik kontekst, og det er derfor interessant at kigge bagud for at forstå og forklare og dermed få nuancer frem om de undersøgte fænomener (22).

Genstandsfeltet, som er i fokus i dette speciale, lærings- og forandringsprocesser, kommer til at bevæge sig indenfor rammerne af den foranderlige ontologi (22), hvor teorien ifølge Høyer (22) kan benyttes som en dåseåbner til at få hul på undersøgelsen og analysere med. Teorien

bliver inddraget efter empiriindsamlingen og anvendes til at forstå og analysere det indsamlede materiale.

Den aktuelle viden på området belyser ikke problemformuleringen tilstrækkeligt, og der er således ikke en direkte adgang til viden om emnet. For at skaffe adgang til denne viden vil det være hensigtsmæssigt at benytte det fortolkningsvidenskabelige paradigme; dvs. at se verden gennem bestemte briller, som afgrænser og former de teorier og den viden, som kan anvendes. Indenfor det fortolkningsvidenskabelige paradigme indgår kontekstens betydning som en integreret del af fortolkningen, hvilket er relevant i forhold til mit undersøgelsesområde, fordi implementeringen af hjælpemidler netop skal forstås i relation til handlinger i konteksten (21). Kendetegnende for paradigmet er også, at det ”bygger på den grundlæggende anskuelse, at viden og indsigt i sociale forhold nødvendigvis må bygge på forståelse og indlevelse i de sociale fænomener, der undersøges” (21, s. 61). Fokus er på at forstå de menneskelige handlinger gennem deres egne beskrivelser, fx tolkninger af interviews.

Til det fortolkningsvidenskabelige paradigme knytter den forstående forskningstype sig, som vil blive benyttet i dette speciale. Her søges der en afdækning af de udforskede ”meninger, vurderinger, motiver og intentioner i deres specifikke kontekster (21, s. 24)”. Det vil sige, at genstandsfeltet for undersøgelsen vil være at forstå, hvilken mening og betydning den udforskede lægger i et bestemt fænomen. Gennem dialog og fortolkning af informanternes perspektiver vil forforståelsen blive revideret, og med inddragelse af yderligere teoretisk viden vil der kunne skabes en ny forforståelse (21).

Specialet anskues ud fra en hermeneutisk tilgang med afsæt i Hans-Georg Gadamer's filosofiske hermeneutik (22) og den hermeneutiske cirkel som den fortolkningsvidenskabelige position. Den filosofiske hermeneutik vil blive beskrevet nærmere under teoriafsnittet, hvor der også redegøres for det teoretiske begrebsapparat, som vil blive anvendt indenfor den hermeneutiske teksttolkning: Kurt Lewins 3-fasede forandringsmodel, som den er beskrevet af Edgar Schein (14).

2.3 Design

Studiet er et casestudie med henblik på at få en dybtgående forståelse af, hvad borgerne oplever som værende af betydning for, at de har fået eller ikke fået implementeret

skriftsproglige hjælpemidler (21). Det er ikke praktisk muligt at opnå beskrivelser fra flere datakilder, fx ved at studere borgerens brug af skriftsproglige hjælpemidler i deres kontekst, dvs. hverdagen. Dataindsamlingen bliver derfor foretaget ved interviews med relevante borgere, hvor det er kendetegnende for den forstående forskningstype, at de udforskedes beskrivelse af fænomener allerede er fortolkninger og forståelse af sig selv i den kontekst, de er i (21).

2.4 Den kvalitative metode

Undersøgelsen er en kvalitativ interviewundersøgelse baseret på 5 semistrukturerede dybdeinterviews med personer, der har skriftsproglige vanskeligheder. ”Kvalitativ forskning kan være relevant, når: Grænser mellem fænomenet, som forskeren ønsker at undersøge, og omgivelserne er svære at trække” (21, s. 133). I denne undersøgelse er forskningstypen relevant, fordi det handler om at forstå personen i den kontekst, de er indlejret i, dvs. brugen af hjælpemidler i hverdagslivet (21). Det kvalitative interview søger at beskrive og forstå meningen med centrale temaer i interviewpersonens livsverden, dvs. interviewereren forsøger både at forstå interviewpersonen på et faktisk plan såvel som et meningsplan (23).

Det tilstræbes at lave semistrukturerede livsverdensinterviews, hvor der lægges vægt på den interviewedes egen forståelse (24). Interviewene vil være semistrukturerede, da jeg har temaer fra både min personlige og faglige forforståelse, som ønskes belyst. Den mindre grad af strukturering gør det muligt at komme i dybden med bestemte emner og dermed forstå den interviewedes opfattelser af verden. Det er samtidig en metode, som stiller større krav til mig som interviewer end brugen af fx et spørgeskema med høj grad af strukturering (23).

Dybdeinterviews er valgt frem for gruppeinterview på baggrund af mine erfaringer med målgruppen. For mange dyslektikere har det som nævnt haft store psykosociale følger, at de ikke har kunnet læse og skrive. De har følt skam, haft et lavt selvværd og manglende selvtillid, og det har præget deres sociale liv og deres selvbillede. For at komme tættere på den enkelte interviewperson og få afdækket dennes forhold til interviewets temaer vælges dybdeinterviewet. Det giver en større tryghed end at skulle tale sammen i en større gruppe, hvor skam og pinlighed vil kunne være hæmmende faktorer for at tale om følsomme emner. En fordel ved gruppeinterviewet kunne være, at interaktionen stimulerer til en dynamik, hvor de enkeltes udsagn ville være faciliterende for de andre i gruppen til at nuancere deres udsagn.

Men metoden er ikke egnet til at behandle de private og følsomme emner, som jeg qua min erfaring med målgruppen ofte er stødt på (21).

2.5 Metodologi

2.5.1 Før interviewet

Skriftsproglige vanskeligheder kan have mange forskellige årsager. Fx kan sociale og psykologiske forhold, generelle indlæringsvanskeligheder eller senhjerneskade være årsag til vanskeligheder med at læse og skrive. Med henblik på af at afgrænse målgruppen vil fokus være på den kategori af skriftsproglige vanskeligheder, som er relateret til dysleksi, og som bl.a. er karakteriseret ved vanskeligheder med at knytte lyde til bogstaver (fonologiske vanskeligheder).

Der er foretaget en informationsorienteret udvælgelse af personer, som har ansøgt om skriftsproglige hjælpemidler, og som jeg i mit professionelle virke har haft et rådgivningsforløb med (21). Med udgangspunkt i den beskrevne ICF-skabelon (25) omkring ønsker, behov og konklusion, samt egen erfaring med personens forløb og brug af skriftsproglige hjælpemidler, er der udvalgt 5 nøglepersoner med henblik på at afdække fællestræk og variationer. Nøglepersonerne vurderes at være eksponenter for flertallet af de borgere, jeg har haft kontakt med, og repræsenterer således en ligelig fordeling i forhold til den forventede implementering af skriftsproglige hjælpemidler.

Den informationsorienterede udvælgelse er foretaget med baggrund i min forforståelse omkring borgere med dysleksi. Som beskrevet indledningsvist har borgerne ofte oplevet psykosociale følgevirkninger som følge af deres handicap, og det er særligt hos de ældre borgere med længere livserfaring, at problematikkerne omkring skam, skyld og lavt selvværd træder tydeligt frem. Da formålet er at undersøge, hvilke faktorer der har betydning for implementeringen af hjælpemidler, forventes denne målgruppe at kunne give den største forståelse herfor. Det er samtidig den hyppigst repræsenterede aldersgruppe i rådgivningen omkring skriftsproglige hjælpemidler.

Der er både fordele og ulemper forbundet med at vælge informanter, som jeg tidligere har haft kontakt med. Fordelene er, at de kender mig og derfor har en grad af tryghed ved mig, som

kan være befordrende i interviewet med henblik på at skabe en god og tryk atmosfære. Jeg kender også dem, og jeg har en forforståelse med mig i form af, hvilken tilgang jeg kan have til dem, uden at det overskrider deres personlige grænser. Jeg kan således komme i dybden med forståelsen af deres livsverden uden på samme tid at overskride deres personlige integritet.

Ulemperne er, at det kan svække den interne validitet i undersøgelsen, at jeg vælger informanter, som jeg i forvejen har haft et rådgivningsforløb. Det kan være, at informanterne undlader at fortælle mig ting, hvis de, modsat min oplevelse, har haft en dårlig oplevelse med kontakten og forløbet. Det kan måske være vanskeligt at kritisere sin rådgiver, fordi de gerne vil være den ”gode patient”, som ”pleaser” rådgiveren. Jeg vil være bevidst om disse ulemper og fordele i dialogen med informanterne, som kan have betydning for den interne validitet i undersøgelsen.

Jeg vil tage telefonisk kontakt til de udvalgte personer og forklare kort om undersøgelsens formål, samt understrege, at deltagelse i undersøgelsen sker med fuld anonymitet. Fordi målgruppen er læsesvage borgere, vil kontakten foregå pr. telefon, hvorefter jeg udsender den samme information på skrift (bilag 9.3) sammen med en samtykkeerklæring (bilag 9.4) til at deltage i undersøgelsen.

Rammerne for interviewet vil som udgangspunkt foregå på Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi, som informanterne i forvejen er bekendte med. Dermed vil interviewet foregå under de samme rammer, som den øvrige kontakt har været. Alternativt kan interviewet foregå i eget hjem, såfremt informanten ønsker dette.

Inklusionskriterier:

- dyslektikere mellem 50-60 år, som har fået bevilget IT-hjælpe midler i perioden: 1.1.2013-31.12.2014.
- de bevilgede IT-hjælpe midler skal være indenfor mindst en af følgende typer:
 - computerprogrammer med ordforslag, oplæsning og OCR-genkendelse
 - håndholdte enheder med læse-stavestøttende apps (smartphones eller iPads/tablets)
 - tale-til-tekst (programmet Dictus).

Eksklusionskriterier:

- personer, der udelukkende anvender IT-hjælpe midler i job eller uddannelse.

2.5.2 Under interviewet

Interviewet vil blive optaget på digital diktafon.

Informanten briefes om undersøgelsens formål, situationen omkring interviewet, samt deres ret til at kunne trække sig fra undersøgelsen til enhver tid.

Rollen som interviewer

Forskningsspørgsmålene i interviewguiden (bilag 9.5) vil blive udtrykt i interviewpersonens dagligsprog med opmærksomhed på, at spørgsmålene både skal bidrage dynamisk til en flydende samtale og samtidig kunne besvare de forskningsmæssige temaer (23).

Selvom spørgsmålene i interviewet bliver stillet på baggrund af min forforståelse, vil det med den hermeneutiske tilgang (24) indebære, at jeg har en meget åben tilgang, så jeg ikke fastlåser informanten i bestemte forventningsstrukturer. At spørge til en historie uden at lede informanten til et bestemt svar, samt at være åben og reflektiv overfor det sagte, vil være udfordringen med henblik på i fællesskab med informanten at finde en forståelse.

Med henvisning til Kvale og Brinkmanns (23) beskrivelse af interviewerens rolle som en god håndværker, vil jeg være opmærksom på ikke at overskride informantens personlige grænser, og jeg vil gøre opmærksom på, at de kan undlade at svare, hvis de oplever, at spørgsmålene går for tæt på dem. Hos dyslektikere kan der, pga. sårbarheden omkring deres handicap, være en forsvarspræget attitude, som jeg må være opmærksom på. Derfor vil jeg i min tilgang til informanten være aktivt lyttende, empatisk og også være opmærksom på det emotionelle budskab, der bliver formidlet.

2.5.3 Efter interviewet

Som afrunding på interviewet vil jeg foretage en debriefing, hvor jeg vil spørge til informantens oplevelse af interviewet, og om der er ting, som de afslutningsvis har behov for at kommentere (23). Der er et vigtigt etisk aspekt i, også efter interviewet, at være

opmærksom på informanten og dennes oplevelse af at have fortalt om både personlige og måske også emotionelle emner.

Efter hvert interview vil jeg skrive de umiddelbare indtryk ned omkring interviewet; både nonverbale og verbale ytringer og fornemmelsen af, hvordan samspillet var. Hvad kom frem i interviewet, som var særligt vigtigt at hæfte sig ved?

Data vil blive transskriberet (bilag 9.2) og efterfølgende vil den hermeneutiske analyse, som beskrives af Lisa Dahlager og Hanne Fredslund i bogen ”Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab”, blive anvendt til de- og rekontekstualisering af teksten. I den hermeneutiske analyse vil data blive kodet ud fra Lewins begrebsapparat omkring lærings- og forandringsprocesser, som han skriver om i sin 3-fasede model. Dvs. at jeg arbejder med begrebsdrevne koder ud fra en på forhånd kendt teori (26). Den hermeneutiske analyse såvel som Lewins begrebsapparatet vil blive beskrevet nærmere i teoriafsnittet.

2.6 Ethiske overvejelser

I forbindelse med masterspecialet har jeg gjort mig en række etiske overvejelser. Adgangen til informanterne i undersøgelsen har været mulig qua mit arbejde, hvor informanterne har ansøgt om hjælpemidler pga. deres skriftsproglige vanskeligheder. Da jeg har at gøre med fortrolige oplysninger, giver det mig en etisk forpligtelse til at sløre deres identitet, hvilket ses ved brug af pseudonymer. Af hensyn til deres anonymitet og fortrolighed er oplysninger i interviewet anonymiseret, og jeg har skrevet under på, at jeg vil slette de optagne interviews efter specialets afslutning.

At lade sig interviewe, hvor man åbner sig og fortæller om personlige ting, kan have en forførende effekt, hvor informanten kan risikere at fortælle ting, de senere vil fortryde (23). Det giver et etisk dilemma i forhold til ønsket om på samme tid at få personlige, relevante og betydningsfulde oplysninger, og det stiller store krav til min fornemmelse for, hvor langt jeg kan gå. Debriefingen har her en væsentlig funktion for at sikre, at informanten ikke efterlades med en følelse af at have blottet sig for meget.

Informanterne er løbende blevet gjort opmærksomme på deres ret til at trække sig fra undersøgelsen, uden at det vil have konsekvenser for dem.

2.7 Videnskabelige kriterier

2.7.1 Reliabilitet

Metodologien er forsøgt anskueliggjort, således at undersøgelsen kan gentages af andre, hvilket er med til at højne reliabiliteten.

Reliabilitet kan i denne sammenhæng forstås som spørgsmålet om, hvorvidt en anden forsker ville komme til de samme svar, hvis de spurgte en sammenlignelig målgruppe med anvendelse af samme metodiske tilgang og den semistrukturerede interviewguide, der er opstillet for specialet. Det ville de sandsynligvis, men eftersom der netop er tale om et semistruktureret interview, hvor min forforståelse kommer i samspil med informantens forforståelse, hvorved der skabes en ny forforståelse, vil der kunne være variationer i de svar, der gives (21).

Med henblik på at højne reliabiliteten er interviewguide, transskriptioner og kodning af interviews ekspliciteret og dermed lagt an til beskuelse (23).

2.7.2 Validitet

Med henblik på at øge validiteten af interviewets meningsindhold, har jeg under transskription af alle interviews genkaldt mig materialet endnu engang. Det har givet den optimale mulighed for at oversætte den mundtlige samtale til tekst, hvor der, uagtet bestræbelserne på at transskribere ordret, altid vil være et fortolkningsled. Interviewene er transskriberet ordret men for at skabe det bedst mulige billede af det sagte, er teksten redigeret moderat, så det intenderede meningsindhold i det sagte er i overensstemmelse med det skrevne. Det har været særligt relevant ift. den ene informant, som ikke talte et flydende dansk. Havde det været transskriberet ordret, ville det i mange tilfælde være svært for en udenforstående læser at forstå, hvad der blev udtrykt (27).

3 Teori

3.1 Den filosofiske hermeneutik

Som nævnt under de videnskabsteoretiske overvejelser vil Hans-Georg Gadamer's filosofiske hermeneutik (22) blive anvendt til teksttolkningen. Her vil det blive uddybet, hvordan den hermeneutiske cirkel kan anvendes i forbindelse med tolknings- og erkendelsesproces af det undersøgte.

3.1.1 Forforståelsen

Når Gadamer taler om begrebet forforståelse, mener han, at man som forsker ikke kan adskille sig fra den udforskede. Dvs. at man i tilgangen til at forstå den anden altid medbringer sin egen forforståelse. Men denne forudfattede holdning behøver ikke at diskvalificere muligheden for at udvide sin forståelse af den anden. I stedet bør man være sig bevidst om den forforståelse, man medbringer, og med denne egen-bevidsthed forsøge at sætte sig i den andens sted for derigennem at skabe noget tredje; en horisontsammensmeltning, som består af både ens egen og den andens forståelseshorisont (22).

Med min forforståelse omkring dyslektikere fra både teori og praksis, som den bl.a. fremgår i indledningen, vil jeg medbringe egen viden i min forståelse af de interviewede. I dette møde vil min forforståelse blive sat i spil med den andens forståelse, og således vil min forståelseshorisont blive udvidet og sætte mig i stand til at arbejde reflektivt i forskningsprocessens faser (21).

3.1.2 Den hermeneutiske cirkel

Den hermeneutiske cirkel beskriver det dialektiske forhold, at for at forstå delene i en tekst må helheden medtages. Omvendt kan helheden kun forstås i kraft af delene, og det er således denne sammenhæng mellem del og helhed, som skaber mening (28).

Gadamer's opfattelse af forforståelsen betyder, at denne medtages i tolkningen af en tekst, subjekt og objekt kan ikke adskilles, og det vil heller ikke være hensigtsmæssigt at gøre dette. Netop ved at have en forforståelse om et fænomen ved vi, hvilke forskningsspørgsmål, vi skal stille (22). Ved at medtage ens forforståelse, vil denne løbende blive udvidet, og på denne

baggrund kan der skabes en ny forståelse. Dvs. en cirkulær proces, hvor forståelseshorisonten løbende udvides (28).

3.1.3 Hermeneutisk analyse

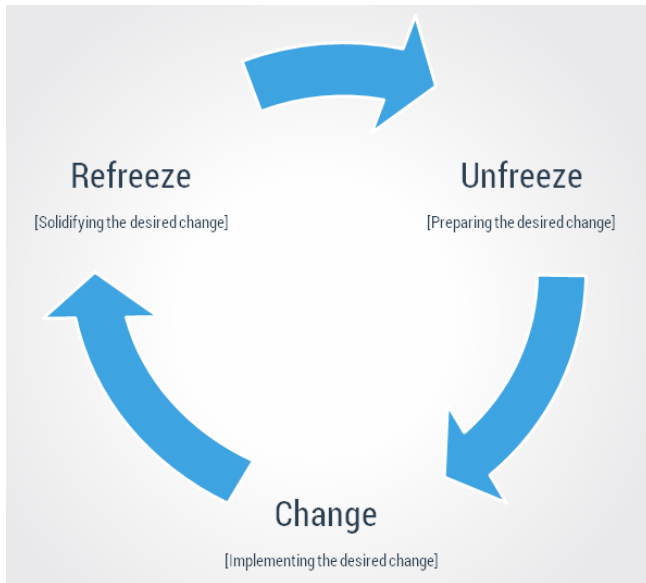
Den hermeneutiske analyse består af 4 trin (22):

1. Gennemlæsning af hele interviewet for at få et helhedsindtryk af materialet.
2. Identificering af meningsbærende enheder, som tildeles et tema/en kategori. I dette speciale hentes kategorien som tidligere nævnt fra Lewins 3-fasede forandringsmodel. Hver kategori tildeles en kode, som de meningsbærende enheder struktureres efter.
3. Operationalisering af de kategorier, som blev udledt af 2. trin: Dækker kategorierne over de meningsbærende enheder? Skal nogle af kategorierne slås sammen? Eller er der meningsbærende enheder, som falder uden for kategorierne?
4. Rekontekstualisering og hermeneutisk fortolkning: Hvordan kan teksten forstås som et svar på problemformuleringen. Her skal teksten forstås i dens helhed og indenfor rammerne af en større kontekst, heriblandt Lewins teori, som er det begrebsapparat, som er valgt til at forstå teksten med, fordi den vurderes at være god til at afdække de fænomener, som jeg ønsker at undersøge og tolke på.

3.2 Lewins forandringsteori

Til forståelse af, hvad der kan være i spil i forhold til at indgå i en lærings- og forandringsproces, vurderes Kurt Lewins teori (13, 14) at være velegnet som begrebsapparat. Teorien har både en enkelhed og en dybde i sig, hvilket gør den velegnet til at belyse de fastholdende og fremmende kræfter, der er i lærings- og forandringsprocesser. Teorien og de relevante begreber vil kort blive præsenteret, og forståelsen af teorien vil blive knyttet sammen med en beskrivelse af, hvordan den kan relateres til specialets målgruppe.

Lewin er især kendt for sin 3-fasede model omkring forandringer, bestående af processerne: unfreeze, change og refreeze.

Han beskriver, at der i forandringsprocesser vil være både driv- og fastholdelseskræfter i spil på samme tid, hvilket kan være med til at belyse, hvorfor et stort behov ikke i sig selv er tilstrækkelig drivkraft til at nå de ønskede mål. Der vil altid være en vis personlig og psykologisk modstand mod forandring, fordi mennesker gerne vil bevare trygheden ved det kendte. For at forandring kan finde sted, er der nødt til at være en psykologisk sikkerhed og en viden om, hvad forandring vil give dem. Faserne kan beskrives således:

Fase 1: Optøningsfasen (unfreeze)

Her opleves en frustration eller utilfredshed, fx over ikke at kunne kommunikere via sociale medier eller selv at kunne læse sin post. Vanskeligheden ligger der latent som en ”disconfirmation”, en frustration og et ubehag, som giver vanskeligheder i hverdagen. Dette er forudsætningen for at indgå i en læringsproces og virker som positiv drivkraft.

Hvis ”disconfirmation” accepteres, som noget man er nødt til at ændre for at kunne nå sine mål, vil den vække en ”survival anxiety”; følelsen af, at hvis der ikke sker ændringer, så kan man ikke begå sig i fx hverdagslivets skriftsproglige kommunikation. Det kan også ske, at ”disconfirmation” ikke accepteres: forsvarsmekanismer iværksættes og ”disconfirmation” bliver fortrængt eller ignoreret, fordi man skal erkende, at man ikke er perfekt, og det vil indvirke på ens oplevelse af sit selvværd og sin identitetsfølelse. Det beskrives som en modstand mod læring, en ”learning anxiety”, og det er ifølge Lewin gennem bearbejdning af denne, at nøglen til at skabe forandringer ligger.

Nogle evner selv at overkomme ”survival-” og ”learning anxiety”, eller de kan få hjælp fra udefrakommende, som kan skabe en ”psychological safety”. Det kan være pårørende, venner eller kolleger, som med deres støtte kan bidrage til at øge den psykologiske sikkerhed, bearbejde forsvarsmekanismer og dermed hjælpe til at reducere ”learning anxiety” og kunne acceptere ubehaget/truslen ved at skulle indgå i en forandrings- og læringsproces. Med en passende balance mellem psykologisk sikkerhed og ubehag, skabes der grobund for motivation og læring.

Opnås der tilstrækkelig med psykologisk sikkerhed, vil dette ofte være tidspunktet, hvor dyslektikeren enten ansøger om skriftsproglige hjælpemidler eller tager kontakt til et undervisningssted, som har specifikke hold for dyslektikere. Balancen mellem den psykologiske sikkerhed og ”learning anxiety” er vedvarende et vigtigt aspekt at være opmærksom på.

Begreber, der knytter sig til optøningsfasen:

- disconfirmation
- survival anxiety
- learning anxiety
- psychological safety.

Fase 2: Forandringsfasen (change)

Når der er tryghed og motivation for forandring, kan personen se og høre ting med et nyt perspektiv og derigennem opleve en positiv kognitiv redefinition. Det handler om, at man får nye indsigter og kan se på sig selv på en anden og mindre dømmende måde. Dette kan ske via en semantisk redefinition; man lærer nye ord, og man lærer også, at ordene kan betyde noget andet end det man forestillede sig. Det vil sige, at der på samme tid også sker en ”cognitive broadening”, en udvidet forståelse af betydninger og begreber, og at der er flere måder at tolke og forstå ting på.

I processen med opbygning af psykologisk sikkerhed, begynder personen at åbne sig for forandring. Rollemodeller kan give en psykologisk sikkerhed og være med til at facilitere en kognitiv redefinering, men hvis der ikke er en rollemodel, kan man i stedet begynde at søge eller skanne sine omgivelser efter løsningsmuligheder, det kan for dyslektikeren fx være at tilmelde sig undervisning, tale med venner om sine vanskeligheder eller at gå i terapi. Når

personen finder den rette vej at gå og har tilstrækkelig psykologisk sikkerhed, vil denne kunne forsøge sig med ”trial-and-error learning”. Dvs. at afprøve sine nye handlemuligheder, hvor det for dyslektikeren kan handle om at prøve at skrive på Facebook, sende e-mails eller kommunikere via sms’er. Det afprøves, hvad der sker, og hvordan det fungerer for én at bevæge sig ud i den skriftsproglige verden, og det kan have to udfald: enten adopteres de nye handlemuligheder, eller også vækkes der fornyet ”disconfirmation”, som kan starte en ny søgeproces efter løsningsmuligheder.

Begreber, der knytter sig til forandringsfasen:

- cognitive redefinition
- imitation and positive or defensive identification with a role model
- scanning: Insight or trial-and-error learning.

Fase 3: Genfrysningsfasen (refreeze)

Den nye adfærd afprøves, men det er ikke sikkert, at den adopteres og bliver integreret som en del af ens personlighed og handlekompetencer. Det kan vække for stor ”disconfirmation” eller med Hermansens begreb, fremkalde en ”afmagtsmotivation” (12), hvor personen vender tilbage til sin oprindelige position. Hvis man skal kunne adoptere den nye læring og adfærd, skal denne være i overensstemmelse med ens identitet og personlighed i øvrigt. Kultur og miljø kan i denne fase være støttende for, at læring og adfærd vedligeholdes. Dvs. at de omgivelser, hvori den nye adfærd afprøves; fx undervisningsmiljøet og/eller kontakten med venner, familie og pårørende, kan understøtte, at den nye læring genfryses. Genfrysningsfasen og tilegnelsen af den nye adfærd vil strække sig over lang tid og også fortsætte efter et rådgivningsforløb omkring skriftsproglige hjælpemidler.

Begreber, der knytter sig til genfrysningsfasen:

- personal and relational refreezing.

4 Analyse

I det følgende vil empirien fra de 5 interviews blive analyseret. Ved kodningen (bilag 9.7) af interviews er ovennævnte begreber fra Lewins teori blevet anvendt som kategorier for de meningsbærende enheder, der er identificeret.

Analysen vil blive opdelt indenfor de 3 faser i Lewins forandringsteori: unfreeze, change og refreeze.

I unfreeze-fasen har begreberne ”learning anxiety” og ”psychological safety” været behandlet som selvstændige begreber under kodningen, men slås sammen under ét i analysen. Begreberne hænger nært sammen, da ”psychological safety” er komponenten til at overkomme ”learning anxiety”.

Ved gengivelse af citater fra informanter er der i parentes angivet, hvilken informant det handler om.

4.1 Unfreeze

4.1.1 Disconfirmation

For at være motiveret for forandring er det nødvendigt at opleve en form for ubehag og frustration på baggrund af ens ønsker og behov; en ubalance i ens liv. Det kommer til udtryk på flere niveauer hos informanterne; lige fra at opleve begrænsninger i hverdagslivets handlinger, som fx selv at kunne læse sine breve, til i et større perspektiv at opleve massive udfordringer i relation til arbejde, uddannelse og indgåelse af relationer til venner, familie og partnere.

Følelser af skam og pinlighed kan præge selvforståelsen og oplevelsen af ens identitet. Det bliver oplevet som en tung, mental byrde at være afhængig af andre, og det udløser stress og tilstande, som har depressive karakteristika.

Før græd jeg nogle gange fordi der lige pludselig kom nogle ting, hvor jeg ikke havde lyst til at vise andre. (E).

Ja, fordi jeg kommer fra et skolesystem, hvor man skulle rejse sig op, når der skulle læses højt, og det var altid mig, der skulle rejse mig op.

I: Så der har du ikke fået lov til at gemme dig?

B: Nej, nej det var mere for at håne folk. (B).

Presset fra de ydre omgivelser og afmægtigheden overfor at slå til, kan blive indlejret i selvbilledet og føre til en selvstigmatisering, hvor man tager andres opfattelser på sig, fx ”jeg er dum”.

Sådan når du kom i byen, og jeg var sådan trist... kunne ikke følge med på samme måde i en samtale og sådan noget der, fordi... jeg kunne ikke samle og få en samtale, fordi jeg havde det her inde i hovedet... at jeg skulle skjule. (A).

Den første kone jeg havde, jeg var gift med i 13 år, hende skjulte jeg... det var egentlig mærkeligt, jeg ved ikke, om hun vidste det, men det tror jeg egentlig ikke, men jeg skjulte, jeg gik hele tiden udenom, hvis der skulle være noget. (A).

I forsøget på at håndtere og leve med de ”disconfirming” data, udvikles forskellige strategier, hvor undgåelsesadfærd, social isolation og/eller en form for accept af tingenes tilstand vælges. Accepten kan snarere tolkes som en resignation, ”det er min skæbne”, ”jeg er bedre til praktisk arbejde”, hvor de skriftsproglige behov ignoreres, enten fordi der ikke ses andre muligheder, eller fordi det vækker for stor ”learning anxiety” at skulle acceptere dem.

4.1.2 Survival Anxiety

Når følelsen af ikke at kunne begå sig vokser til et niveau, hvor det opleves som en alvorlig trussel og en barriere mod at nå sine mål, og hvor det samtidig accepteres, at en forandring er nødvendig, kan det vække en ”survival anxiety”:

Ja, også fordi det hele i dag foregår over nettet, du får ikke... det hele er jo over nettet, både med e-boks og bank, og jeg tror bestemt ikke på, at det bliver mindre. Jeg tror, det bliver endnu mere. (D).

Nu vil jeg gerne have noget hjælp, jeg kunne ikke bære det i mig mere. Det var ligesom låget det røg af...(A).

I udviklingen af et samfund, hvor kontakten i både det offentlige og i de private relationer i stigende grad sker via digitale medier, er kravene om at være skriftsprogligt kommunikerende øget enormt. Kan man ikke følge med bliver man sat af og ”holdt udenfor”; både i forhold til jobmuligheder og i de sociale relationer. De veludviklede strategier med undgåelsesadfærd viser sig ikke længere at være tilstrækkelige, fordi presset øges, og det bliver således meget svært at skjule sit handicap. Vælger man fortsat at undgå den skriftsproglige platform, sætter man sig udenfor fællesskabet, og ensomhedsfølelsen, som i forvejen kan være stor pga. tabuiseringen og skamfuldheden omkring dysleksi, vokser og gør én endnu mere sårbar.

Fordi jeg sad hjemme, og det var frygteligt, når jeg skulle skrive noget... jeg ville gerne ind på Facebook, bare jeg kunne få det der, og så kunne jeg skrive lidt, jo, gå ind og chatte og sådan noget. (A).

Der er således både et enormt indre og ydre pres, som kan føre til en accept og nødvendig erkendelse af, at hvis ikke der sker forandringer, så ”overlever” man ikke.

Med dyslektikerens begyndende viden om, at der i kraft af hjælpemidler findes støttemuligheder, som ikke har været tilgængelige for én tidligere, tilføres der en psykologisk sikkerhed, som er medvirkende til at turde føle ”survival anxiety” og dermed tage skridtet imod en lærings- og forandringsproces.

4.1.3 Creation of Psychological Safety or Overcoming of Learning Anxiety

Psykologisk sikkerhed går hånd i hånd med muligheden for at turde føle rum for forandring, fordi den psykologiske sikkerhed tjener til at reducere ”learning anxiety”. Psykologisk sikkerhed er en faktor, der har betydning i alle faser, fra ”unfreeze”, ”change” og til ”refreeze”.

Angsten for at fejle og blive hånet har affødt en nervøsitet hos flere af informanterne, som har vægret sig imod mange situationer; særligt undervisning, men også almindelige dagligdags aktiviteter og i jobbet:

Det har betydet, at jeg gemmer det. Altså, det har jeg jo gemt... det er kun de sidste 2-3 år, jeg har åbnet mig om det. Ellers så har jeg bare gemt det væk. Trukket mig udenom, hvis jeg kunne gøre det. (B).

Det har kostet en enorm energi konstant at have et psykisk beredskab klart til at beskytte én mod de pinefulde situationer, der reelt kunne optræde hvert øjeblik. Eller til at kunne undvige og finde på undskyldninger. At skulle leve i frygten for at kunne blive negativt eksponeret har for alle informanter betydet, at de enten har trukket sig fra og/eller følt sig udelukket fra at deltage i sociale, arbejds- og uddannelsesmæssige sammenhænge. Det har præget deres retning i livet:

Og så var jeg blandt den årgang, som måtte forlade folkeskolen som ottende klasse, hvis jeg havde et arbejde. Og vi var så 2 elever med læseproblemer, der forlod skolen og ud i arbejde. (C).

Denne forsvarsprægede måde at have levet det meste af livet på har haft betydning for, hvordan den personlige tilgang til forandrings- og læringsituationer kommer til udtryk i voksenlivet:

Og så ringede jeg til en veninde og ”nu skal du høre, min søster har lige villet forære mig en computer, og jeg sagde, send den til Afrika”. (D).

Det var nok nysgerrighed.. alligevel, men også angsten for, at kan jeg nu finde ud af det her, fordi det er jo noget med bogstaver, rigtig mange bogstaver... (D).

Hvor teknikken for nogle opleves som noget skræmmende, i hvert fald til en start, så viser det sig samtidig, at netop teknikken med de hjælpeprogrammer, der findes, kommer til at fungere som en psykologisk sikkerhed for andre:

Jo, men altså, et eller andet sted var det en psykisk ting, man havde noget at støtte sig op af, synes jeg, det var det første, jeg egentlig kom i tanker om. Den der psykiske bagved, det var ligesom om, man havde en hjælpeperson, man kunne støtte sig op af. (B).

Ret hurtigt oplever informanterne, at de bliver kompenseret og kan mestre skriftsproglige ting, de aldrig har kunnet før, og det virker som en psykologisk sikkerhed for dem. Omvendt kan et hjælpemiddel også blive forkastet, hvis det vækker for meget frustration at skulle lære at anvende det, og hvis det derfor ikke opleves som dækkende behovet.

”Learning anxiety” relaterer sig i undervisningssammenhæng både til den tekniske anvendelse af en computer og til dét at skulle deltage i undervisning omkring noget, som har været forbundet med megen smerte og mange nederlag. Hvordan bliver man mødt som menneske, bliver man forstået og hjulpet eller oplever man en re-traumatisering?

Ja, det var ligesom om, at læreren gik hen og spurgte, hvor mange fejl, vi så havde, ikke også... og hvis hun fortsatte, så havde jeg stoppet. Det har meget med læreren at gøre. (B).

I: Du siger, at jeg gjorde det godt, men kan du beskrive noget, du synes, der var godt i det?

B: Ja, det er din væremåde. Du har heller ikke det der konkurrencegen et eller andet sted. Du ser folk, som de er på og arbejder så stille og roligt ud derfra. (B).

De personlige relationer har betydning for oplevelsen af et trygt læringsmiljø, og det går igen hos alle informanter, at der har været enten professionelle og/eller private relationer, som har haft betydning for, at de blev ”unfreezed” og klar til at indgå i en ”change”-fase. Det har også været et gennemgående træk, at der har været mindst én person, som har fungeret som hjælper; dvs. at informanterne er blevet oplyst om mulighederne for at kunne få noget hjælp, og der har været en psykologisk sikkerhed tilstede i en personlig relation, førend de har kunnet åbne sig og fortælle, at de havde vanskeligheder.

4.2 Change

4.2.1 Cognitive Redefinition

I processen med at indgå i en lærings- og forandringsproces og tage imod nye informationer sker der løbende en ændring i den måde, som informanterne tænker om sig selv og sine vanskeligheder på; en kognitiv redefinition. Den mest markante ændring er åbenheden, som samtidig er helt fundamental for at kunne modtage hjælp:

Og så har systemet hjulpet mig, at du skal sige tingene... det har, det har...det er det, jeg kan sige, der har hjulpet mig utroligt meget. Så kan folk forstå [sagt tøvende, ét ord af gangen]. (A).

Dét, jeg har lært ved det her forløb: du skal bare sige det! Så får du al den hjælp, at du skal have. (A).

Ja altså det giver en vis lettelse, ikke, at man ikke skal rende og gemme det... sådan vil jeg sige det... det gør det. (B).

Det er værd at erindre, at informanterne er mellem 50-60 år gamle, og for nogle af dem er det først indenfor de sidste 2-3 år, at de har været i stand til at være åbne omkring deres ordblindhed. Dvs. at de igennem næsten hele livet har båret rundt på følelser af skam og været dybt afhængige af andres hjælp. At være kommet dertil, hvor de kan være åbne omkring deres handicap, tolkes som et udtryk for en ”cognitive broadening”, dvs. en ændret opfattelse af, hvad det vil sige at være ordblind og dermed en ændret opfattelse af sig selv.

Ja, og nu får jeg hjælp her. Det er dejligt. Nu tænker jeg, at jeg ligeså almindelig som andre. (E).

At finde ud af, at der er andre, at finde ud af, at der er masser af folk, der er ordblinde. (D).

Og så tror jeg også dét der med, at man accepterer tingene, det har noget at sige. (D).

At evne at kunne 'acceptere tingene' og erkende sit handicap synes at blive lettere for informanterne, efterhånden som de oplever selv at kunne klare de skriftsproglige aktiviteter. At kunne klare sig selv er ensbetydende med øget selvtillid og en styrkelse af selvværdet, og én informant taler også om, at det giver en mindre ensomhedsfølelse ikke at være afhængig af andre. Ikke at føle sig sat udenfor og nu føle sig normalt fungerende, kan betyde en mental lettelse og være med til at ændre selvbilledet i retning mod ikke at dømme sig selv så hårdt.

Hos et par informanter er der en øget åbenhed og erkendelse omkring dysleksien, men følelserne af, hvad dysleksien har haft af konsekvenser i deres liv, ligger der stadig som et belastende minde.

Altså det er sådan et had-kærlighedsforhold [til ordblindeundervisning], jeg har. Jeg hader det egentlig men jeg kan også se, at det er hjælpende... men jeg hader det! [lidt latter]. (B).

Ja, ligeså snart jeg kan se en glæde der [glæden ved hjælpemidler], så skubber den alt det onde til side, fordi det fylder så meget...(A).

Fortiden med de smertefulde oplevelser virker nu som et positivt "drive" og motivation for at kunne klare sig selv, og med nye positive oplevelser kan det bane vejen for en kognitiv redefinition i retning af større accept af sig selv og sin historie. Dette leder til næste fase: hvordan bliver den kognitive redefinition og motivation for forandring integreret, og hvordan bliver den anvendt til at tilegne sig ny viden og adfærd?

4.2.2 Imitation and Positive or Defensive Identification with a Role Model

Det er faciliterende for den kognitive redefinition, når informanten i kontakten med underviser, arbejdsgiver, nabo, venner, pårørende eller systemet oplever positiv eller defensiv identifikation. Dvs. at kunne identificere sig med værdier og opleve andre måder at se og tænke om ting på, i kontakten med mennesker, som fungerer som rollemodeller eller mentorer. Tilsvarende kan det være hæmmende for læring og implementering af et hjælpemiddel, hvis man føler, at man står alene med udfordringen:

I: Hvad kunne have betydet, at du havde lært det bedre at kende?

C: Simplethen at have fået noget, at have været samlet med andre, der får undervisning, jamen det her skal du forsøge... (C).

At se og være sammen med andre i samme situation som én selv giver ”new standards of judgement and evaluation” (14); dvs. en ændret og mindre dømmende måde at se sig selv på:

Ja, der er mange... der er flere ordblinde, og det er nemmere for mig. Så kan man nemmere forstå hinanden. (E).

Ved at identificere sig med andre, der allerede har overkommet ”learning anxiety”, tilføres en psykologisk sikkerhed og en ”cognitive broadening” til at turde se på verden med dennes øjne. Fx viden om, at det er muligt at få hjælp, og det er ikke forbundet med skam:

Det var fordi min nabo, vi gik jo arbejdsløse, og så min nabo han var åbenbart også ordblind, og så spurgte han mig, om jeg ikke ville prøve og med. (B).

Eller veninden, som fungerer som en mentor og en psykologisk sikkerhed, og som er med til at facilitere den kognitive redefinition:

Så fik jeg skældud af hende, veninden, hun sagde, ”du har at ringe til din søster igen og sige, at du gerne vil have denne her computer, så skal jeg nok hjælpe dig i gang”. (D).

Med udsagnet signalerer veninden dels, at hun vil hjælpe informant, men også, at hun tror på, at informant vil kunne lære at anvende og profitere af computeren.

Der kan også forekomme en defensiv identifikation, hvor man ser på andre og siger ”sådan vil jeg ikke være”, og hvor netop dette virker som en motiverende faktor:

...når jeg ser på dem, der kommer nede på datastuen, hvor jeg hjælper, at der kan jeg bare se, hvor meget de her hænger bagud nogle af dem allerede nu. (D).

I relationen med andre er samtalen et vigtigt aspekt med hensyn til den fortolkning, der foretages. Her er et eksempel med informant A, som ikke turde fortælle sin kæreste, at han var ordblind:

Ja, det er sådan set... det er sådan set dig, der har sagt, at det er hun [kæresten] ligeglads med. (A).

Ved at tale åbent om det svære, skabes der en psykologisk sikkerhed og en semantisk redefinition; at være ordblind er ikke lig med at være dum, hvilket mange mennesker har sat lighedstegn imellem igennem tiden.

Når den kognitive redefinition er sket, vil den nye adfærd blive afprøvet i praksis; fx informant A, som afprøver kærestens reaktion og bliver mødt med accept, da han fortæller om sin ordblindhed. En Trial-and-Error Learning, som leder videre til næste analysepunkt.

4.2.3 Scanning: Insight or Trial-and-Error Learning

Når informanterne er motiverede og føler sig trygge til at arbejde med de behov, der har vakt ”survival anxiety”, så kommer der som en vigtig del af change-fasen en periode, hvor den nye adfærd og kognitive redefinition bliver afprøvet. Det er her, hvor positive oplevelser kan føre til en forankring af den nye adfærd, refreeze, men det er også i denne fase, hvor informanten kan falde tilbage, fx pga. for stor ”learning anxiety”. Én informant udtrykker Trial-and-Error Learning sådan her:

Jeg er åben så, og det var jeg jo, da jeg startede det her, da havde jeg været åben og sagt jamen lykkedes det her, så er det rigtig godt, og lykkedes det ikke, jamen, så har jeg prøvet. (D).

Der er en psykologisk sikkerhed tilstede, som kommer til udtryk i en åbenhed, som igen er udtryk for en kognitiv redefinition. Netop åbenheden og at turde gøre synligt for andre, at man har et handicap, er en adfærd, som bliver afprøvet af alle informanter. Det er helt fundamentalt, at uden selvaccept og dermed en åbenhed omkring sit problem, er det svært at modtage hjælp. Men ligeså fundamentalt det er, ligeså udfordrende er netop den del for mange, og det er derfor en adfærd, der skal afprøves; hvad er omgivelsernes reaktion på det her?

Ja, og jeg melder ud så langsomt... langsomt har jeg været ude for i hverdagen nu, hvis man lige pludselig skal skrive en lang stil... Og det har jeg sagt til kæresten, at jeg kan ikke skrive en lang stil...det kan jeg ikke lige gøre nu og her. (A).

Der er også den mere praktiske/tekniske del i at lære brugen af såvel computer som ordblindprogrammer, som skal afprøves mange gange, før borgeren har oparbejdet et

kendskab til det enkelte program og føler sig tryk ved brugen af det. Alle informanter giver udtryk for at have arbejdet og repeteret funktioner mange gange, og de har også lavet mange fejl og haft kludder med computeren. Det har været fremmede for indlæringsprocessen, at de har været i et rummeligt miljø, hvor det har været legalt og accepteret at lege med tingene og spørge om de samme ting flere gange. Én af informanterne beskriver, hvordan han i forbindelse med sit arbejde var på et kursus, hvor han fik udleveret en IT-rygsæk, men hvor undervisningsformen ikke tilgodeså hans problematikker. Han mistede lysten til at videreuddanne sig, men går stadig til undervisning på VUC. Hvis forandringer skal blive ”refrozen”, stiller det krav til, at de løsninger, der findes, er kongruente med personens handlekompetencer og den psykologiske sikkerhed, de føler, for at kunne håndtere ”learning anxiety”.

De bedste chancer for at integrere en ny adfærd er ifølge Lewin at skabe et miljø, hvor personen selv er nødt til at finde sine løsninger. Rollemodeller kan medvirke til en hurtig løsning igennem identifikationen med disse, men det er vigtigt, at løsninger er kongruente med personens personlighed og adfærd i øvrigt.

Og I sagde også selv fra starten af jo, ”nu skal vi prøve det her, fordi du skal jo kunne dét og dét for at kunne bruge det jo, du kan ikke bare få det, så gør det og det, du skal selv kunne finde ud af”. Og det har gået bedre for mig, end jeg havde regnet med. Og der var jeg meget nervøs i starten. (A).

Ved selv at kunne se og erkende, hvad det er, der skal gøres, og ved at få anvist vejen til forandring, fx også at turde fortælle om sit handicap til sin kæreste, ligger der et terapeutisk rum for forandring. At facilitere til forandring ud fra de behov, som informanten selv har beskrevet. Han skal ikke gøre det, fordi jeg har sagt det, men fordi vi taler om, hvad det betyder for ham, hvis han ikke gør det, og så kan han vende tilbage med erfaringer.

4.3 Personal and Relational Refreezing

For at den nye adfærd også bliver ”refrozen”, skal informanten opleve, at anvendelsen af hjælpemidler bliver en integreret del af dagligdagen, som han føler sig tryk ved og har gavn og glæde af at anvende. Hjælpemidlerne skal opleves som en udvidelse af de skriftsproglige handlekompetencer, men der skal også være en personlig eller mental accept af de nye adfærdsmuligheder:

Til at starte med havde jeg det ikke så godt, at blive udsat for det pres der, men jeg vil sige i dag, da har jeg bare lært at ignorere det, så [trækker ordet] tager jeg den tid, der skal bruges til det. Der er ikke andet at gøre ved det jo. (B).

Informanten har været frustreret over, at det tog længere tid at skrive med brug af et hjælpeprogram, men har erkendt, at det er vilkårene for ham, hvis han vil skrive uden stavefejl. Denne følelse af ”disconfirmation” kunne have ført til en afvisning af den nye adfærd, men ved en kognitiv redefinering, en psykologisk sikkerhed og afprøvning af den nye adfærd, bliver den ”refrozen”.

Afprøvning af den nye adfærd strækker sig over længere forløb, og miljøet har stor betydning for, om der sker en ”refreezing”, hvilket denne informant har erkendt:

I: Er du færdig med undervisningen, eller er det noget, du kunne finde på at fortsætte med?

C: Jeg kunne godt finde på mere på VUC, det kunne jeg godt.

I: Med henblik på...?

C: Ikke ift. noget som helst

I: Ikke ift. at blive bedre til at læse eller skrive?

C: For at holde det ved lige, det er sådan mere eller mindre derfor jeg har gået der, det er for at holde det ved lige og stadigvæk at skulle bruge det. (C).

Han benytter sig af undervisningen som en mulighed for at vedligeholde sine færdigheder. Han ved, at der vil være stor risiko for at vende tilbage til en undgåelsesadfærd, som fungerede i store dele af hans liv, hvor han arbejdede i landbruget. Men de skriftsproglige krav er større i dag i både hverdagsliv og i arbejdssammenhænge, og da han føler psykologisk sikkerhed i relation til undervisning, bliver dette hans arena for at vedligeholde de tekniske såvel som de kognitive færdigheder og den psykologiske sikkerhed til at kunne kommunikere.

Hos alle informanter vurderes der overordnet set at være sket en ”refreezing” i relation til hverdagslivet; de har tilegnet sig brugen af hjælpemidler i en sådan grad, at det har ændret deres adfærd grundlæggende og opfyldt deres behov:

Nu kontakter jeg hende ikke så meget mere. Jeg har en mor, og jeg besøger hende, når jeg synes, at jeg har lyst, som normal. (A).

Før tænkte jeg altid på, hvem jeg skulle spørge, hvem jeg kan stole på. Der er næsten ikke nogen, jeg går til nu, nu kan jeg selv skrive også og læse. (E).

Omgivelsernes reaktion på den ændrede adfærd kan være hæmmende for implementering af hjælpemidlerne. Fx hos informant A ovenover, hvor moderen pga. sønnens uafhængighed nu oplever et afsavn i den kontakt, de tidligere havde. Eller informant B, som har beskrevet, at det har negative konsekvenser i samværet med partneren, fordi han bruger meget tid på undervisning og opgaver. Noget, som partneren har svært ved at acceptere. At ændre adfærd er således en udfordring, som fletter sig ind og får betydning i de personlige relationer. Relationer kan være fremmende og være genstand for fx positiv identifikation, men de kan også være hæmmende eller i hvert fald tilføje yderligere udfordringer i en forandringsproces, som i forvejen er mangefacetteret.

5 Diskussion

Med afsæt i analysen følger diskussionen denne disposition:

- kort sammenfatning af analysens resultater i relation til problemformuleringen
- diskussion af analysens vigtigste fund i relation til teori
- diskussion af fund i relation til andres fund, samt vurdering af ekstern validitet
- diskussion af metode og den interne validitet

5.1 Sammenfatning af resultater

Med relation til problemformuleringen: Hvad har betydning for en succesfuld implementering af hjælpemidler i hverdagslivet til borgere, som har skriftsproglige vanskeligheder, er der i analysen fundet frem til følgende:

For at implementere brugen af skriftsproglige hjælpemidler, skal der som udgangspunkt være et stort behov for at ville ændre den aktuelle adfærd. Der kan være hæmmende faktorer for at indgå i en forandringsproces, fx følelser af skam, pinlighed og ens generelle selvbillede, som kommer til udtryk i forsvarsmekanismer og en manglende åbenhed og erkendelse omkring sine vanskeligheder. Der er nødt til at ske en optøning, en følelse af psykologisk sikkerhed, førend dyslektikeren er mentalt parat og motiveret til at indgå i en læringsproces. Den psykologiske sikkerhed er en meget central faktor i alle faser og kan bl.a. udvikles i mødet med andre mennesker, som på forskellig vis kan hjælpe til en sproglig såvel som en kognitiv

broadening (14). Det handler om at få nye indsigter ved at redefinere ord, begreber og egenforståelse.

I change-fasen er det også fremmede for implementeringen at kunne identificere sig med andre i samme situation og med rollemodeller og mentorer. De personlige relationer og oplevelsen af at blive mødt, har en afgørende betydning for at opleve succes med implementeringen af de skriftsproglige hjælpemidler. Det er fremmede med støttende, opmuntrende og accepterende omgivelser i afprøvningen af den nye adfærd. Mens det er hæmmende at føle sig presset og/eller alene i forandringsprocessen.

5.2 Diskussion af de vigtigste fund i relation til teori

5.2.1 Behov

Skønt Lewins 3-fasede model retter sig mod grupper og forandringer på et organisatorisk og samfundsmæssigt plan (13), så har teorien i herværende speciale også vist sit potentiale til at belyse driv- og fastholdelseskræfter hos individet, som netop er en del af en større gruppe.

Med Lewins teori om ”survival anxiety” som en positiv drivkraft til forandring bliver det i analysen tydeligt, at det er et centralt perspektiv at anlægge i forståelsen af informanternes parathed til forandring. Presset skal føles stort nok, fordi hvorfor ellers have modstand på forandring, når forandringen er til det bedre? En betragtning kan være, at det ikke handler om modstand mod forandring som sådan, men at det er en angst for det ukendte, angsten for at der blot venter endnu et nederlag og smerte. Altså en tillært adfærd præget af forsvar, som har tjent som en beskyttelse af personen, om end strategien ikke har været hensigtsmæssig på den lange bane. De fastholdende kræfter mod forandring har igennem størstedelen af livet været rettet mod *ikke* at skille sig ud fra gruppen ved at skjule dysleksien, og det har kunnet lykkes i mange sammenhænge, såvel i arbejdslivet og måske også i et 13-årigt langt ægteskab. Lige indtil angsten for at ”overleve” i selvsamme gruppe og samfund bliver så stor, at utilstrækkelighederne ikke længere kan camoufleres. Den drivende kraft bliver nu fortsat at være en del af gruppen, samt at kunne inkludere sig selv i samfundet. Havde det ikke føltes nødvendigt, så var der ikke sket en forandring, og det kan være med til at belyse, hvorfor det nogle gange ikke lykkes med implementeringen af skriftsproglige hjælpemidler: behovet skal opleves tilstrækkeligt stort, det skal accepteres, og det skal føles nødvendigt at handle på for at overleve.

5.2.2 Psykologisk sikkerhed og relationer

Styrken ved Lewins teori ligger i både at have en enkelhed og en dybde på samme tid. En ansats til kritik kan være, at forandringsprocessen beskrives som en lineær proces, hvor det ikke er eksplicit, at der er vandringer imellem at være meget lukket eller åben for forandring. Men ser man 3-fasemodellen i sammenhæng med hans andre teorier; Field Theory, Group Dynamics og Action Research (13), vil man se, at han var meget opmærksom på at kultur, samfund og grupper ikke var statiske størrelser, men var levende processer i stadig forandring.

Der har igennem årene angiveligt været gjort flere tiltag hos informanterne for at ville ændre deres kvasistationære ligevægt (13), men hvor det ikke er lykkedes. Åbenheden for forandringen netop nu kan forstås som en kombination af en psykologisk sikkerhed og et presserende behov, men må også forstås som en del af en samfundskontekst. Et samfund, som på den ene side stiller øgede krav til skriftsprogligheden og presser informanterne; men på den anden side også et samfund, som på samme tid er blevet mere inkluderende i flere henseender:

Med den teknologiske udvikling og viden om at der findes muligheder for dyslektikere i form af IT-hjælpemidler, giver det et håb om, at der er mulighed for forandring. Det sker på to niveauer; dels gennem den konkrete hjælp i form af et IT-værktøj, og dels ved en tilført viden om, at man ikke er alene om at have vanskeligheder. Sammen med den øgede viden omkring dysleksi, som ikke er præget af tidligere tiders fordomme, er der således en afstigmatiserende effekt heri, som virker som en psykologisk sikkerhed. Den ses også i undervisningssammenhænge, hvor dét at være sammen med andre, der har de samme vanskeligheder, virker afstigmatiserende, hvad enten det er skole, efterskole eller ordblindeundervisning for voksne. Men, hvor tiden i folkeskolen/efterskolen nok kunne have en afstigmatiserende effekt, så er det alligevel først i det voksne liv og qua oplevelsen af hjælpen fra computere, at der opleves en større åbenhed hos flere af informanterne. Forskellen kan ligge i, at det først er med tilkomsten af IT-hjælpemidler, at informanterne oplever at blive tilstrækkeligt kompenseret og dermed have de samme muligheder som andre. Oplevelsen af at blive selvhjulpnen får her en enorm betydning for selvforståelsen og den kognitive redefinition. Følelsen af ikke længere at være marginaliseret fremmer følelsen af ikke at være stigmatiseret. Dermed reduceres ”learning anxiety”, og der skabes psykologisk sikkerhed. Det giver plads til at mærke ”survival anxiety”, hvilket igen faciliterer til

bevægelsen i en forandringsproces, hvor den kognitive restrukturering er endnu et væsentligt parameter for at mobilisere tilstrækkelig med psykologisk sikkerhed.

I Lewins 3-fasemodel bliver der ikke taget så meget fat om kommunikation, men det ligger implicit, at det er et vigtigt aspekt i alle processerne. Det fremgår, at den konversationelle proces kan lede til kognitiv restrukturering: En ændring i opfattelse og følelser, som udvikler sig i relationer og gennem kommunikationen. Ved at bringe tingene op til overfladen og tale åbent om det svære kan det være med til at installere et håb.

Åbenhed og accept af sig selv og ens vilkår er en løbende og betydningsfuld proces, som understøttes af at være i et trygt og rummeligt miljø, hvor fejl accepteres, eller ved at give positiv feedback for at opmuntre. Identifikation med rollemodeller spiller en stor rolle, og fælles for informanterne er, at de alle enten har været eller stadig er i gang i et undervisningsforløb, hvor de har mulighed for spejle sig i andre og kunne "levelling the playing field" (2); dvs. få en oplevelse af at være sammen på lige vilkår og med en følelse af ligeværdighed.

At begynde at formulere sig på skrift såvel som at lære at anvende en computer er en udviklingsproces, som kan være præget af stor "learning anxiety". Det kræver en tryk arena at øve sig i, førend disse kompetencer kan blive en integreret del af ens nye adfærd. Med reference til Mads Hermansen handler det om "En fase af fordybelse, hvor lærerens opgave er at holde hånd under sårbarheden og udfordre aktiviteter i kanten af elevens møje med eget projekt." (12, s. 153).

Der er mange fællestræk mellem Hermansens og Lewins tanker om læring, bl.a. begrebet omkring "afmagtsmotivation", hvor støttepersoner får en vigtig opgave i at hjælpe eleven med at genfinde sit ansvar for drivet. Det er særligt relevant i relation til dyslektikere, hvor opvækstvilkår med ydmygelse og overgreb kan have skadet den enkeltes evne til at finde og påtage sig sit ansvar. Det understreger igen, hvor stor en betydning relationer har for at understøtte lærings- og forandringsprocessen hos en målgruppe, hvor sårbarheden har en dominerende plads, om end den kan forsøges camoufleret ved brug af forsvarsmekanismer.

Oparbejdelsen af den psykologiske sikkerhed vurderes at være den faktor, der har størst betydning for en vellykket lærings- og forandringsproces, og denne sker i høj grad via relationer, hvad enten de er af professionel, arbejdsmæssig eller privat karakter. Det er igennem relationer, at informanten bliver ”unfrozen” og klar til ”change-fasen”, og det er i relationerne, at den nødvendige psykologiske sikkerhed udvikles og vedligeholdes.

5.3 Diskussion af resultater i relation til andres fund samt vurdering af ekstern validitet

I sammenlignelige undersøgelser (6, 19, 20) er der en række fællestræk med dette speciales fund i relation til implementering af hjælpemidler. Hovedtrækkene er:

- et stort behov, samt oplevelsen af at være selvhjulpen, er fremmede
- åbenhed og selvopfattelse; en positiv og nødvendig accept af egne vanskeligheder er fremmede
- at være en del af et fællesskab med andre dyslektikere er fremmede
- at opleve støtte og forståelse fra undervisere og omgangskreds er fremmede
- at føle sig presset opleves som hæmmende
- usikkert teknologisk kendskab er hæmmende
- frygt for diskriminering ved at fortælle om vanskeligheder er hæmmende.

Undersøgelserne handler om unge studerende (og dermed en anden aldersgruppe) på videregående uddannelser, hvilket forklarer, at der også er særligt fokus på forskellige læringsstile, undervisnings- og eksamensformer samt studieteknikker. Instruktion i hjælpemidlerne og problemer omkring at have brugbart hardware er også temaer, som for så vidt også kunne være undersøgt nærmere i mit speciale. Når det ikke har været tilfældet skyldes det, at informanterne ikke selv har problematiseret dette. Kernen i mit arbejde er netop instruktion og vejledning ud fra en afklaring af borgeren og dennes behov, men til forskel fra uddannelsessteder er vejledningen ikke bundet op på bestemt hard- eller software. En del af afklaringen er netop at matche IT-hjælpemidler med borgerens behov og kompetencer, hvilket kan forklare, at informanterne ikke har tillagt dette område så stor en betydning, fordi de har oplevet et godt match. Tilsvarende har de kontinuerligt haft adgang til support hos IT-tekniker, hvis der skulle opstå vanskeligheder, hvilket vurderes at være understøttende for en succesfuld implementering.

Fællestrækkene mellem de væsentligste fund i relation til andre undersøgelser tyder på en god ekstern validitet. Forskellene ligger i vægtningen af fundene, hvor det er helt afgørende, at det handler om forskellige målgrupper i forskellige kontekster: Hvor de studerende er karakteriseret ved at have et læringsbegær, er informant-gruppen karakteriseret ved at have en forsvarspræget læringsadfærd eller afmagtsmotivation (12). Forskellene kommer tydeligst til udtryk omkring temaerne:

- behov og motivation
- nødvendigheden af psykologisk sikkerhed
- relationer og kognitiv restrukturering
- trial-and-error learning.

5.4 Diskussion af metode og den interne validitet

5.4.1 Metodevalg

Casestudiet blev valgt med henblik på at få en dybdegående forståelse af informanternes oplevelse af, hvad der har betydning for implementering af hjælpemidler. Metoden vurderes at have været velegnet til at beskrive det ønskede, men det kunne have været interessant også at have fået området belyst fra andres side, fx de undervisere, som informanterne har haft kontakt med.

Brugen af det semistrukturerede interview gav som ønsket en dybdegående forståelse af informanterne. Dette kunne med fordel have været kombineret med brug af visuelle strategier, hvor fx en tegnet kurve over deres forløb, kunne være med til at fastholde fokus. Det var for nogle af informanterne svært at forstå de stillede spørgsmål, og det var derfor nødvendigt at gentage og reformulere dem flere gange. En visuel understøttelse kunne have givet en bedre fælles forståelse.

Det har været hensigten at afdække fællestræk og variationer hos informanterne ud fra en forventet ligelig fordeling i forhold til den forventede implementering af hjælpemidler. Variationerne har dog ikke været så store som forventede, da alle informanter har oplevet en så succesfuld implementering, at de har følt sig selvhjulpne. Dette har belyst, hvad der har betydning for, at det lykkes at implementere hjælpemidler, men det har ikke i forventet omfang kastet lys over de situationer, hvor det ikke lykkes.

I casestudiet kunne der indledningsvist være anvendt et spørgeskema med henblik på at afdække informanternes brug af hjælpemidler og oplevelse af selvhjulpethed, og ud fra denne have foretaget en vurdering af, hvem der skulle interviewes. Det kunne have sikret en større variation.

Fundene i undersøgelsen er betinget af min forforståelse samt det teoretiske perspektiv, som jeg har anlagt i forståelsen. Med brug af Lewins teori i såvel den begrebsstyrede kodning af data og indenfor den hermeneutiske teksttolkning, har det givet en dybde i forståelsen, men det har samtidig også afgrænset perspektivet. En anden teori kunne kaste lys over andre aspekter og have resulteret i andre fund. Men teorien og den hermeneutiske tilgang vurderes at have været meget velegnet til at undersøge og få en dybdegående beskrivelse af problemformuleringen, hvor fokus har været på informanternes livsverden.

5.4.2 Intern validitet

Til den forstående forskningstype knytter sig også kvalitetskriterierne spejlkriteriet og helhedskriteriet. Launsøs beskrivelse af spejlkriteriet (21) handler om, at informanten kan genkende sig selv i den beskrivende fortolkning. Det har pga. den tidsmæssige ramme for specialet ikke været muligt at lade informanterne gennemlæse transskriptionerne af interviewene, og det har derfor ikke været muligt at opfylde spejlkriteriet i den henseende.

Under interviewet har jeg med den hermeneutiske tilgang løbende fortolket, kondenseret og valideret, hvad informanten fortalte mig og således fået bekræftet eller tilbagevist, hvorvidt jeg forstod det intenderede meningsindhold (23), hvilket vurderes at have højnet validiteten med hensyn til spejlkriteriet.

Det viste sig dog også at være problematisk, at flere af informanterne havde en anden opfattelse af problemformuleringen, end den intenderede. De troede, at jeg ville høre, om de var glade for deres hjælpemidler, og det var en udfordring at skulle forklare og uddybe mange spørgsmål med henblik på at nå til en fælles forståelse. Derfor tog det mig i nogle interviews længere tid at nå frem til de forskningsmæssige temaer.

”Helhedskriteriet vil sige, at den reflektive fortolkning medinddrager de sociale og institutionelle sammenhænge, som den udforskede meninger m.m. er indlejret i” (21, s.30).

Her vurderes det at være opfyldt qua mit arbejde, hvor jeg har en stor baggrundsviden omkring hjælpemiddelrådgivning og tillige har en stor forhåndsviden omkring de enkelte informanter og deres kontekst, fordi jeg har haft et rådgivningsforløb med hver enkelt.

Da jeg i forvejen havde en relation til informanterne, kan det have påvirket svarene i interviewet, hvor de enten har sagt eller fortiet noget. Dette har jeg forsøgt undgået ved at være opmærksom på samspillet og stemningen under interviewsituationen med henblik på at skabe en åben og tryk situation. Havde jeg valgt at interviewe informanter, som jeg ikke kendte i forvejen, kunne det have givet en konstruktiv distance i kontakten med henblik på lettere at kunne fortælle om de oplevelser, der ikke har været befordrende for dem. Men på samme tid kunne det have været på bekostning af dybden i fortællingerne, fordi tillidsforholdet ville være anderledes.

5.4.3 Reliabilitet

Ved gennemlæsning af interviews vil man kunne se, at der er stringens i interviewene: de stillede spørgsmål er i overensstemmelse med de spørgsmål, der står i den semistrukturerede interviewguide, hvilket er med til at øge reliabiliteten og reproducerbarheden.

Jeg har indledningsvist forsøgt at gøre min forforståelse eksplicit og dermed være mig bevidst om denne i tilgangen til interviews og behandling af data. På den måde er der tilstræbt en synlighed i, hvordan jeg har tilgået tolkningen af mine data.

Der kunne have været opnået en større kodepålidelighed, hvis andre havde kodet de samme interviews, hvorved man kunne sammenligne og opnå konsensus (23).

5.4.4 Analytisk generaliserbarhed

”Analytisk generalisering indebærer en velovervejet bedømmelse af, i hvilken grad resultaterne af én undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden situation” (23, s. 289).

Med henvisning til den eksterne validitet, ses der sammenlignelige resultater i andre situationer. Alders- og målgrupperne er dog forskellige, men det er de samme faktorer, der går igen; behov, relationer, åbenhed og accept af sin situation samt betydningen af omgivelserne.

Det vurderes, at det i stor udstrækning er universelle faktorer, men at de træder tydeligere frem ved den undersøgte informantgruppe, fordi de har levet med dysleksien og dens følgevirkninger i langt flere år. På den baggrund vurderes der at være en analytisk generaliserbarhed; resultaterne af denne undersøgelse kan godt være vejledende for, hvilke faktorer, i forhold til implementering af skriftsproglige hjælpemidler, der kan være i spil i andre situationer.

5.4.5 Refleksivitet

I indledningen til denne undersøgelse har jeg forsøgt at gøre min forforståelse og min rolle indenfor praksisfeltet explicit. Min position indenfor ”systemet” har givet mig en adgang til informanterne, som en udenforstående ikke ville have haft. Med en teoretisk såvel som en praktisk forforståelse har jeg kunnet spørge kvalificeret til informanterne, men det kan også have begrænset mit perspektiv og gjort mig for ”indfødte” (23). Tilsvarende kan informanterne have haft forventninger til, hvad jeg ville høre nærmere om og dermed have begrænset dem i at have formidlet andre perspektiver.

Ved udarbejdelsen af interviewguide og gennemførelse af interviewet var fokus meget rettet på den hermeneutiske tilgang og mine forskningsspørgsmål ud fra min forforståelse. Skønt jeg var kendt med Kurt Lewins teori forinden, blev forståelsen af Lewins begrebsapparat først rigtig tydelig ved kodningen og analyse af data, hvor teorien blev gennemlæst mange gange. For hver gang var der en tilvækst i forståelsen, som har været nyttig, men som altså ikke har præget interviewguiden.

6 Konklusion

I dette speciale er det blevet undersøgt, hvad der har betydning for en succesfuld implementering af hjælpemidler i hverdagslivet til borgere, som har skriftsproglige vanskeligheder. Dette er ikke tidligere blevet undersøgt i relation til hverdagslivet, men der findes sammenlignelige undersøgelser, hvor fokus har været på studielivet.

Med anvendelse af Kurt Lewins teori omkring lærings- og forandringsprocesser i forståelsen af min empiri, har jeg afdækket og begrundet betydningen af disse faktorer som svar på problemformuleringen:

- Behov og motivation skal forstås i sammenhæng med såvel ”survival anxiety”, ”learning anxiety” som psykologisk sikkerhed.
- Psykologisk sikkerhed er en gennemgående og nødvendig faktor for en lærings- og forandringsproces.
- Relationer og den kognitive restrukturering har i en dialektisk udvikling betydning for oplevelsen af den psykologiske sikkerhed.
- Trial-and-error learning i trygge omgivelser er en vigtig faktor i relation til en succesfuld implementering.

Succesfuld implementering af hjælpemidler handler om den individuelle oplevelse af tryghed i forhold til at begå sig i den skriftsproglige verden samt oplevelsen af behovet for at være selvhjulpne. Det væsentligste er personens accept af sig selv samt hans åbenhed og tryghed til at indgå i en forandringsproces. I denne proces er det essentielt at komme personen i møde og via relationen at skabe en psykologisk sikkerhed. For denne målgruppe er det ikke vigtigt at skabe mere læringsfrustration, men at kunne holde hånd under sårbarheden.

Fremmende for implementeringen er også muligheden for at kunne øve sig i trygge omgivelser og at kunne identificere sig med andre, og her spiller bl.a. undervisningssteder en afgørende rolle.

7 Perspektivering

Med anvendelsen af den valgte teori omkring forandringsprocesser har det givet mig anledning til nye betragtninger af mit praksisfelt. Det har skærpet fokus på de vanskeligheder, som borgere med dysleksi bærer med sig, og med den viden bidrager det til at spørge og lytte mere kvalificeret i mødet med dem. Det er vigtigt at være vidende om, hvori deres forsvarsmekanismer består, samt i det lys at være opmærksom på den rette balance mellem at give dyslektikeren hjælp eller at lade denne presse sig selv. Undersøgelsen har udvidet forståelsen og skabt et begrebsapparat, som kan kvalificere arbejdet i mødet med dyslektikere, hvad enten det er i relation til hjælpemidler eller fx i undervisningssammenhæng.

Omgivelserne har i flere henseender stor betydning for implementeringen. Det giver anledning til i praksis at undersøge nærmere, om der i større udstrækning kan arbejdes mere struktureret med inddragelse af omgivelserne.

Undersøgelsen har også belyst, hvilken rolle oplevelsen af behov spiller for implementeringen af hjælpemidler. Med henblik på i samarbejde med borgeren at afklare og skabe tydelighed omkring oplevelsen af behov, kan et værktøj som IPPA (Individually Prioritised Problems Analysis) (29) med fordel anvendes. Herigennem kan der ske en individuel vurdering og prioritering af behovet, som udover at skabe tydelighed og fælles forståelse også kan medvirke til, at borgeren tager ansvaret på sig. Fratager man borgeren ansvaret, legitimerer man afmagt (12). Så det handler om i den ydre proces omkring brugen af hjælpemidler at understøtte den indre proces, således at borgeren kan tage ejerskab i sin egen rehabiliteringsproces (30).

Med afsæt i informanternes erfaringer med nederlag og oplevelsen af igennem størstedelen af livet at være sat udenfor det samfund, som er gennemsyret af skriftsproglighed, giver det anledning til at overveje konsekvenserne af dette. Ikke blot for det enkelte individ men også i et samfundsøkonomisk perspektiv, hvor dét at være sat udenfor skriftsproget næsten er synonymt med at være sat udenfor arbejdsmarkedet. Skulle denne undersøgelse blive gentaget igen om 20-30 år med samme aldersgruppe, er det mit håb, at de personlige historier omkring nederlag vil være afløst af fortællinger om at føle sig ligeværdige og som en integreret del af arbejdsmarkedet og samfundet generelt.

8 References

1. Effektiv digital kommunikation med borgerne [Internet]. Digitaliseringsstyrelsen [cited 2015 11-1]. Available from: <http://www.digst.dk/Digitaliseringsstrategi/Digitaliseringsstrategiens-initiativer/Effektiv-digital-kommunikation-med-borgerne>.
2. Barden O. Facebook levels the playing field: Dyslexic students learning through digital literacies. *Res Learn Technol*. 2014;22.
3. Socialstyrelsen. Om ordblindhed [Internet]. Socialstyrelsen [cited 2015 11-1]. Available from: http://socialstyrelsen.dk/handicap/ordblindhed/forside_om-ordblindhed.
4. Elbro C. Ordblindhed [Internet]. Den Store Danske Encyklopædi: Gyldendal; 2014 [cited 2015 11-1]. Available from: http://www.denstoredanske.dk/Samfund%2c_jura_og_politik/Sprog/Sprogvanskeligheder/ordblindhed.
5. Bekendtgørelse om hjælp til anskaffelse af hjælpemidler og forbrugsgoder efter serviceloven [Internet]. Retsinformation: Social- og Integrationsministeriet; 2012 [cited 2015 11-1]. Available from: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=144346>.
6. Pino M, Mortari L. The Inclusion of Students with Dyslexia in Higher Education: A Systematic Review Using Narrative Synthesis. *Dyslexia*. 2014;20(4):346-69.
7. Boye L. Dysleksiens og dysfasiens psykosociale følgevirkninger [Internet]. Ordblindbladet; 2009 [cited 2015 11-1]. Available from: https://www.ordblindeforeningen.dk/dysleksiens_og_dysfasiens_foelgevirkninger.asp.
8. Ingesson SG. Growing up with dyslexia: Cognitive and Psychosocial Impact, and Salutogenic Factors. Lund University 2007.
9. Nalavany BA, Carawan LW, Rennick RA. Psychosocial experiences associated with confirmed and self-identified dyslexia: a participant-driven concept map of adult perspectives. *Journal of learning disabilities*. 2011;44(1):63-79.
10. Undheim AM. Dyslexia and psychosocial factors. A follow-up study of young Norwegian adults with a history of dyslexia in childhood. *Nordic journal of psychiatry*. 2003;57(3):221-6.
11. Undheim AM, Sund AM. Psychosocial factors and reading difficulties: students with reading difficulties drawn from a representative population sample. *Scandinavian journal of psychology*. 2008;49(4):377-84.
12. Hermansen M. Omlæring. 1 ed. Århus: Forlaget Klim; 2003.
13. Burnes B. Kurt Lewin and the Planned Approach to Change: A Re-appraisal. *Journal of Management Studies*. 2004;41(6):977-1002.
14. Schein EH. Kurt Lewin's change theory in the field and in the classroom: Notes toward a model of managed learning. *Systems Practice*. 1996;9(1):27-47.
15. Draffan EA, Evans DG, Blenkhorn P. Use of assistive technology by students with dyslexia in post-secondary education. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*. 2007;2(2):105-16.
16. Fichten CS, Asuncion JV, Wolforth J, Barile M, Budd J, Martiniello N, et al. Information and communication technology related needs of college and university students with disabilities. *Res Learn Technol*. 2012;20(4):323-44.
17. Arendal E. Voksne ordblindes anvendelse af it-hjælpemidler: Danmarks Pædagogiske Universitetskole; 2009. Available from: http://www.hmi.dk/media/Voksne_ordblindes_anvendelse_af_it-hj%C3%A6lpemidle.pdf.
18. Arendal E, Jensen BS, Brandt Å. PC-læsning - ordblindhed og it-hjælpemidler. Hjælpemiddelinstitut: Hjælpemiddelinstitut; 2010. Available from: http://www.hmi.dk/media/Pc_L%C3%A6sning_Projektrapporten.pdf.

19. Kongskov L. Integration af kompenserende teknologi i studielæsningen blandt studerende med dysleksi på videregående uddannelser. *Dansk audiologopædi*. 2010;46(3):4-12.
20. Odgaard R, Arendal E, Kongskov L. Brugeroplevelser med it-støtte på videregående uddannelser - it-startpakken i et servicedesign perspektiv [Internet]. Aarhus Universitet: Rådgivnings- og Støtteenheden, Center for Undervisningsudvikling og Digitale Medier; 2014 [cited 2015 13-5]. Available from: http://pure.au.dk/portal/files/82129285/Brugeroplevelser_med_it_stotte_p_videreg_ende_uddannelser.pdf.
21. Launsø L, Rieper O, Olsen L. *Forskning om og med mennesker*. 6 ed: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S; 2011.
22. Vallgård S, Koch L. *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab*. 4 ed. København: Munksgaard Danmark; 2011.
23. Kvale S, Brinkmann S. *Interview - introduktion til et håndværk*. 2 ed: Hans Reitzels Forlag, København; 2009.
24. Vandermause R, Fleming S. Philosophical hermeneutic interviewing. *Int J Qual Methods*. 2011;10(4):367-77.
25. MarselisborgCentret, Lange L. *ICF - den danske vejledning og eksempler fra praksis: International klassifikation af funktionsevne, funktionsnedsættelse og helbredstilstand*: Sundhedsstyrelsen; 2005.
26. Brinkmann S, Tanggaard L. *Kvalitative metoder*. 1 ed. Livonia Print: Hans Reitzels Forlag; 2015.
27. Malterud K. *Kvalitative metoder i medicinsk forskning - en innføring*. 3 ed. Oslo: Universitetsforlaget; 2011.
28. Fuglsang L, Bitsch Olsen P, Rasborg K. *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. 3 ed. Frederiksberg: Samfundslitteratur; 2013.
29. Clearinghouse E. *Dansk IPPA - et redskab til at afdække aktivitetsproblemer i hverdagen og evaluere indsatser*: Socialstyrelsen; 2014 [cited 2014 14-6]. Available from: <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/dansk-ippa>.
30. Rose Hjortbak B, Bangshaab J, Johansen JS, Lund H. *Udfordringer til rehabilitering i Danmark*: Rehabiliteringsforum Danmark; 2011.
31. Undervisningsministeriet. *Pædagogisk vejledning til ordblindeundervisning for voksne*: Undervisningsministeriet; 2010. Available from: http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Uddannelser-til-voksne/Overblik-over-voksenuddannelser/Forberedende-voksenundervisning/~/_media/UVM/Files/Udd/Voksne/PDF10/100113_paed%20vejil%20ordbli ndeundervisning_voksne.ashx.
32. Seale J, Draffan EA, Wald M. Digital agility and digital decision-making: Conceptualising digital inclusion in the context of disabled learners in higher education. *Stud High Educ*. 2010;35(4):445-61.

Vancouver-stilen er valgt som referencetype.

9 Bilag

9.1 Uddrag fra bekendtgørelse af lov om social service

Bekendtgørelse af lov om social service

Herved bekendtgøres lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 904 af 18. august 2011, med de ændringer, der følger af § 10 i lov nr. 434 af 8. maj 2006, lov nr. 468 af 18. maj 2011, lov nr. 162 af 28. februar 2012, lov nr. 222 af 6. marts 2012, lov nr. 286 af 28. marts 2012, lov nr. 595 af 18. juni 2012, § 1 i lov nr. 596 af 18. juni 2012, lov nr. 597 af 18. juni 2012 og lov nr. 599 af 18. juni 2012.

Den bekendtgjorte lovtekst gælder først fuldt ud fra den 1. september 2012, jf. § 3 i lov nr. 596 af 18. juni 2012.

Kapitel 21

Hjælpe midler, boligindretning og befordring

Hjælpe midler

§ 112. Kommunalbestyrelsen skal yde støtte til hjælpe midler til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når hjælpe midlet

- 1) i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne,
- 2) i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet eller
- 3) er nødvendigt for, at den pågældende kan udøve et erhverv.

9.2 Transskriptions-nøgle

1. Interviewet transskriberes ordret men fyldord, som ikke vurderes af betydning, udelades. For at skabe det bedst mulige billede af det sagte, har jeg redigeret teksten moderat, så det intenderede meningsindhold i det sagte er i overensstemmelse med det skrevne.
2. Det noteres ikke, hver gang interviewer tilkendegiver, at der bliver lyttet, fx: ”ja”, ”hmm” og ”ok”.
3. Informant benævnes hhv. A, B, C, D og E. Interviewer benævnes med I.
4. Ved uforståelig tale skrives (?).
5. Pauser skrives med ... Længere pause skrives [pause]
6. Observationer, anonymiseringer af navne og følelsesmæssige udtryk som fx latter og suk skrives i [].
7. Betoninger skrives med kursiv.

9.3 Brev til informanter

Odense den X-X-2015

Jeg er ergoterapeut og ansat på Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi. Vi har tidligere haft kontakt i forbindelse med din ansøgning om hjælpemidler til læsning/skrivning.

Jeg er i gang med en masteruddannelse i rehabilitering, hvor jeg i det afsluttende speciale vil undersøge følgende:

Hvad har betydning for en succesfuld implementering af hjælpemidler i hverdagslivet til borgere, som har skriftsproglige vanskeligheder?

For at blive klogere på, hvad der har betydning for, at hjælpemidler til læsning og skrivning bliver anvendt i hverdagen, vil jeg foretage 5 interviews med personer, som har fået specialrådgivning hos mig.

Interviewene vil blive foretaget individuelt, og lyden vil blive optaget digitalt. Alle optagelser vil blive behandlet fortroligt og anonymt og blive slettet, når jeg er færdig med min eksamen. Alle personlige oplysninger vil også blive anonymiserede, så du ikke vil kunne blive genkendt i min opgave.

Du kan til enhver tid vælge at trække dig fra undersøgelsen.

Jeg vil meget gerne have lov til at interviewe dig, og interviewet kan foretages enten hos dig eller på min arbejdsplads, hvor du tidligere har været.

Hvis du vil deltage i interviewet, skal jeg bede dig om at udfylde vedlagte samtykkeerklæring.

Som du ved, har jeg kontaktet dig telefonisk før udsendelse af dette brev for at informere dig mundtligt. Jeg vil kontakte dig igen, når du har modtaget brevet og taget stilling til, om du vil medvirke. Du er også meget velkommen til selv at kontakte mig på **tlf.nr.: 2466 9179**.

Med venlig hilsen

Jesper Fage-Pedersen

ergoterapeut

9.4 Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg erklærer hermed, at jeg har fået skriftlig og mundtlig information om interviewundersøgelsen.

Jeg er informeret om:

- At det er frivilligt at deltage, og at jeg på ethvert tidspunkt kan trække mig fra undersøgelsen.
- At alle indsamlede oplysninger behandles fortroligt og anonymt og vil blive destrueret efter endt eksamen i juni 2015.
- At alle personlige oplysninger i masterspecialet vil blive anonymiseret.

På ovenstående baggrund giver jeg hermed mit samtykke til deltagelse i interviewet.

Dato:

Dato:

Informants underskrift

Interviewers underskrift

Navn med blokbogstaver

Navn med blokbogstaver

9.5 Interviewguide

Interviewguide

Briefing: Undersøgelsens formål, der kan ikke siges noget forkert, alt bliver optaget og transskriberet, anonymitet, kan trække sig fra undersøgelsen når som helst.

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
Hvad opleves af betydning for implementering af hjælpemidler?	Som du ved, så undersøger jeg, hvad der har haft betydning for, at hjælpemidlerne er blevet anvendt. Hvis du prøver at kigge tilbage på perioden fra du kom her første gang og til den sidste gang – kan du så prøve at beskrive, hvordan du oplevede den? - var der nogle særlige episoder, som du kommer i tanker om?
Hvilke udfordringer er der i at anvende et hjælpemiddel?	Kan du beskrive, hvordan det har været at skulle lære at anvende hjælpemidlerne? - hvad har været de største udfordringer? - hvordan tror du, at din underviser/samlever/pårørende vil beskrive det? - hvis du skulle give andre i en lignende situation et godt råd, hvad ville det så være?
Hvilken betydning har behovene og er de blevet opfyldt?	Kan du beskrive, hvad der var det vigtigste for dig, da du ansøgte om hjælp – hvor tænker du, at du er nu i forhold til dine ønsker og behov dengang?
Hvad motiverer til forandring?	Kan du fortælle, hvad der havde betydning for, at det var netop det her tidspunkt i dit liv, at du søgte om hjælp? - hvordan husker du det tidspunkt? - hvad følte du omkring det? - hvilke overvejelser gjorde du dig før du søgte hjælp – hvordan var det at søge om hjælp?

Hvilken betydning har omgivelserne for implementering af hjælpemidler?	Prøv at fortæl, hvilke oplevelser du har haft ift. dine omgivelser (venner, pårørende, børn, samleverske) i forbindelse med, at du begyndte at anvende hjælpemidler? – har der været nogle særlige situationer, du kan komme i tanker om? - hvordan har det været? – har du efterfølgende gjort dig nogle tanker om det? - hvad har du oplevet som støttende i din proces? – hvad har det betydet for dig?
Hvilken betydning har informantens selvbillede i forhold til at skabe en forandring?	Hvad tænker du om det at have svært ved at læse og skrive... hvordan har det været at være dig?
Hvad har betydning for en blivende forandring/læring?	Hvis du tænker over, hvor du er i dag, hvad vil du så fremhæve, har haft betydning for, at du er der...? - hvad kunne have gjort en pos/neg forskel, så det havde været anderledes i dag?
Har informant erhvervet sig ny viden i løbet af interviewet?	Hvis du tænker over, hvad vi har været omkring i dag, giver det så anledning til nye tanker, eller er der noget, du synes var særligt vigtigt eller måske nyt for dig?

Debriefing: Hvordan var oplevelsen af at blive interviewet, oprids hovedpunkter fra interviewet og spørge til, om der er mere som informanten ønsker at sige eller spørge om.

Efter-refleksion: Skriv umiddelbare indtryk ned omkring interviewet; både nonverbale og verbale ytringer og fornemmelsen af, hvordan samspillet var. Hvad kom frem i interviewet, som var særligt vigtigt at hæfte sig ved?

9.6 Litteratursøgning

For indledningsvist at få et overblik over, inspiration og indsigt i eksisterende viden, blev der foretaget en søgning på Google, hvor søgeordene blev anvendt i forskellige kombinationer. Dette gav to danske rapporter ”Integration af kompenserende teknologi i studielæsningen blandt studerende med dysleksi på videregående uddannelser” (19) samt ”Brugeroplevelser med it-støtte på videregående uddannelser” (20), som har relevans for problemformuleringen. Jeg havde i forvejen kendskab til disse artikler, som også behandler emnet omkring IT-hjælpemidler: (17, 18, 31).

Der er foretaget en systematisk søgning (bloksøgning) i følgende databaser, som vurderes at kunne indeholde undersøgelser med relevans for besvarelse af problemformuleringen: Scopus, PsychInfo og PubMed.

Derudover er der foretaget kædesøgning ud fra den fundne litteraturs referencer.

Der er fundet i alt 8 artikler, som er blevet nærlæst, hvoraf 3 artikler (2, 6, 15) vurderes at have relevans for specialets emne og derfor bliver anvendt som en del af forforståelsen. Ved kædesøgning er der fundet yderligere 1 artikel (32), som bidrager til forforståelsen.

Der er anvendt OR i søgning i de enkelte celler og AND i søgningen mellem kolonnerne. Der er også anvendt trunkering, fx dyslex* og citationstegn, fx ”assistive technology”. Der er søgt efter både danske og udenlandske undersøgelser.

Inklusionskriterier:

- systematic review, artikler og kvalitative studier
- resultater som er på engelsk, dansk, svensk eller norsk
- afgrænset til perioden 2000-2015 med baggrund i at der var begrænsede IT-hjælpemidler til rådighed for mere end 15 år siden.

Bloksøgning:

Tabel 1: Søgning i databasen Scopus. Antal hits er skrevet i parentes:

Fokus 1	Fokus 2	Fokus 3	Fokus 4	Fokus 5
Dysleksi	Hjælpe midler	Implementering	Hverdagsliv	Voksne
Dyslex* (7500) ”Reading disabili*” (1126) ”Reading difficulties” (1158) “Reading disorder” (396)	“Helping tools” (62) “Assistive tools” (184) “Assistive technology” (5636) “Assistive software” (42) “Assistive devices” (2194) “Reading devices” (301) “Reading technology” (136) “Technology tools” (1749) Digital (484398) Computer (2446058)	Implement* (1259142) Compensat* (277503) Integrat* (1265842) Inclusion (251781)	“Everyday life” “Daily life” “Daily activities” “Activities daily living” “Activities”	Adult
Søgning med OR=8541 i alt	Søgning med OR=2806825 i alt	Søgning med OR=2819536		

Ved søgning på Fokus 1 AND Fokus 2 = 766 resultater.

Ved søgning på Fokus 1 AND Fokus 2 AND Fokus 3 = 135 resultater

Søgningen stoppes her og Fokus 4 og 5 medtages ikke i bloksøgningen for at minimere risikoen for at relevante undersøgelser ikke bliver fundet.

Efter inklusionskriterierne resterer der 85 resultater.

Alle titler og/eller abstracts bliver gennemgået i forhold til relevans for problemformuleringen.

Dette resulterer i samlet 8 artikler, som nærlæses, hvorefter 4 artikler bliver udvalgt til brug for forforståelsen.

Tabel 2: Søgning i PsychInfo. Antal hits er skrevet i parentes:

Fokus 1	Fokus 2	Fokus 3	Fokus 4	Fokus 5
Dysleksi	Hjælpedmidler	Implementering	Hverdagsliv	Voksne
Dyslex* (4346) ”Reading disabili*” (2408) ”Reading difficulties” (1156) “Reading disorder” (208)	“Helping tools” (3) “Assistive tools” (9) “Assistive technology” (1766) “Assistive software” (5) “Assistive devices” (325) “Reading devices” (12) “Reading technology” (53) “Technology tools” (259) Digital (17717) Computer (71601)	Implement* (117356) Compensat* (17783) Integrat* (131034) Inclusion (28310)	“Everyday life” “Daily life” “Daily activities” “Activities daily living” “Activities”	Adult

Søgning med OR=6539 i alt	Søgning med OR=86835 i alt	Søgning med OR=277351		
------------------------------	-------------------------------	--------------------------	--	--

Ved søgning på Fokus 1 AND Fokus 2 = 276 resultater.

Ved søgning på Fokus 1 AND Fokus 2 AND Fokus 3 = 58 resultater.

Søgningen stoppes her og Fokus 4 og 5 medtages ikke i bloksøgningen for at minimere risikoen for at relevante undersøgelser ikke bliver fundet.

Efter inklusionskriterierne resterer der 40 resultater.

Alle titler og/eller abstracts bliver gennemgået i forhold til relevans for problemformuleringen.

Der findes ingen nye resultater af relevans.

Tabel 3: Søgning i PubMed. Antal hits er skrevet i parentes:

Fokus 1	Fokus 2	Fokus 3	Fokus 4	Fokus 5
Dysleksi	Hjælpemidler	Implementering	Hverdagsliv	Voksne
Dyslex* (4349) ”Reading disabili*” (1855) ”Reading difficulties” (474) “Reading disorder” (146)	“Helping tools” (749) “Assistive tools” (10) “Assistive technology” (1008) “Assistive software” (4) “Assistive devices” (875) “Reading devices” (17) “Reading technology” (9) “Technology tools” (140) Digital (60903)	Implement* (235477) Compensat* (76250) Integrat* (298478) Inclusion (113459)	“Everyday life” “Daily life” “Daily activities” “Activities daily living” “Activities”	Adult

	Computer (421095)			
Søgning med OR=5608 i alt	Søgning med OR=467400 i alt	Søgning med OR=687141		

Ved søgning på Fokus 1 AND Fokus 2 = 352 resultater.

Ved søgning på Fokus 1 AND Fokus 2 AND Fokus 3 = 47

Søgningen stoppes her og Fokus 4 og 5 medtages ikke i bloksøgningen for at minimere risikoen for at relevante undersøgelser ikke bliver fundet.

Efter inklusionskriterierne resterer der stadig 47 resultater.

Alle titler og/eller abstracts bliver gennemgået i forhold til relevans for problemformuleringen.

Der findes ingen nye resultater af relevans.

9.7 Kodning

Disconfirmation

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
<p>Ja, jeg er blevet helt fri til at kunne klare mig selv nu... førhen da var jeg afhængig af nogen hele tiden... og jeg skulle sørge for at holde mig gode venner med dem hele tiden.</p> <p>Ja, jeg skulle sørge for, hvad skal jeg nu finde på at sige, sådan og sådan, fordi jeg var afhængig af dem, jeg var så kraftig ordblind, som jeg er...</p>	<p>det er jo hverdagsbegivenheder altid, ikke også... og dét at man ved, at noget af det man så skriver er korrekt, så det ikke bliver misforstået, det synes jeg er en kanon hjælp, det synes jeg virkelig.</p>	<p>C: Jamen sandsynligvis bestyrelsesarbejde dengang. Og så fra skolen, de gange man fik skrevet nogle breve. Men der var noget bestyrelsesarbejde dengang der...</p> <p>I: Hvor du skulle skrive referater eller hvordan var det?</p> <p>C: Ja og ansøge om forskellige ting, det prøvede jeg på at få andre til engang imellem også, men der var også... man skulle have fat i revisoren engang imellem også</p>	<p>det var nok nysgerrighed.. alligevel, men også angsten for, at kan jeg nu finde ud af det her, fordi det er jo noget med bogstaver, rigtig mange bogstaver...</p>	<p>Ja, jeg synes, det er rigtig fin hjælp til mig, fordi jeg har brugt det rigtig meget, når der kommer nogle breve til mig. Nu er det rigtig godt, nu kommer der digital post, så jeg åbner og kan læse meget lettere end ved at skanne det ind. Før har jeg altid gået til mine venner eller nogle bekendte, som kunne hjælpe mig til at læse breve</p>

<p>Ej, det var en belastning, du blev træt... du blev træt oppe i hovedet [sagt med lavere stemme] af at gå og tænke, fordi når du skulle hjælpe på kontoret og sådan noget der med at finde ud af, hvordan går du udenom det, sådan havde jeg det, simpelthen går udenom</p>	<p>men det er jo det man selv har, man gerne vil være hurtig på aftrækkeren... det er ligesom én selv, der sætter presset jo.</p>	<p>jobansøgninger, ja det har jeg haft en del siden jeg begyndte med den computer, jeg har der nu, det var jobsøgning, og der er det temmelig vigtigt at få dem skrevet så rigtigt som muligt. Ja på den måde så har det faktisk været jobsøgning som det allervigtigste. Fordi jeg har mere eller mindre søgt job nu 2-4 år, det er det, der har været hovedpointen i det.</p>	<p>Den forsvinder ikke, og den har også været der hele mit liv. Det er ligesom jeg har bare lært at leve med det, og så har jeg sagt ok</p>	<p>jeg føler også selv lidt mere, at jeg kan godt gøre tingene selv nu. Før følte jeg mig lidt genert ved at spørge nogen, vil du læse for mig, og så nogle ting vil jeg også gerne, at andre ikke ved noget om, mine breve fx</p>
<p>Ja, men det var det også sådan lidt stressende oppe i mit hoved, at have det hele, sådan et pres</p>	<p>Det er fordi man gerne vil lære at læse og skrive korrekt jo, og det har jeg aldrig kunnet ordentligt</p>	<p>Og så var jeg blandt den årgang som måtte forlade folkeskolen som ottende klasse, hvis jeg havde et arbejde. Og vi var så 2 elever med læseproblemer, der I:</p>	<p>Og så er det også, jeg bliver jo irriteret over, når jeg ikke kan tingene. Nok mere nu end jeg gjorde førhen, fordi da havde jeg ikke computeren.</p>	<p>Dengang jeg går i skole i mit land, jeg føler mig ligesom dummere og ligesom jeg kan ikke, mine andre veninder kan godt læse.</p>

		forlod skolen og ud i arbejde.	Men nu er der kommet så meget på nettet med computeren, at jeg også begynder at synes, at det er spændende. Nysgerrigheden melder sig.	
Det var frygteligt førhen, hvis du var ude og se noget ude i skov, eller noget der stod noget, så kunne jeg ikke læse det.	I: Er der nogle andre minusser, tænker jeg, altså udover at de ikke forstår det...Der tænker jeg lidt på, hvordan du har haft det med, at du har haft svært ved at læse og skrive, eller du har været ordblind? B: Det har jeg haft det rigtig dårligt med altid, jeg har altid forsøgt at undgå... altså alt, hvad jeg kunne undgå at skrive, det skrev jeg ikke.	Ja og så kom man ud og boede på gårdene og så var man endnu mere... jeg var ikke lige den største sociale engagerede, så blev det også lidt mere... putten for mig selv, kan man sige.	Jamen den var jo ikke god, altså jeg kom jo ingen steder, og dengang var der jo ikke hjælp på samme måde. Der var selvfølgelig specialundervisningen, og så bliver man jo taget ud af de fag, som man har	så jeg blev glad, da de opdagede, at jeg var ordblind. Så kunne jeg få hjælp.

<p>nu kan jeg følge med i ALT, inde på Facebook, jeg kan gå ind på sider. Så sætter jeg den lige til, så læser den op, så forstår jeg, så kan jeg komme videre. Førhen der gik jeg fast, så skulle jeg ligesom spørge nogen, hvordan kommer du videre, nu læser den op for mig.</p>	<p>Jeg har det stadigvæk dårligt med at være ordblind, altså det... men jeg kan godt se, at jeg har forbedret mig men ikke tilstrækkeligt, som jeg synes, at jeg skulle have forbedret mig, men det er stadigvæk mig selv jo, men andre siger at jeg har forbedret mig, og jeg kan også se, at jeg er blevet bedre til mange ting. Men i min egen verden skulle det jo helst være færdigt nu. [Latter] Så var jeg ikke ordblind mere.</p>	<p>og så foreslog han at gå derned på VUC og det kunne jeg jo så ligeså godt, når jeg ikke havde noget at lave.</p>	<p>det var jo irriterende at se de andre rykke sig i skolen, og jeg kom bare ikke nogen steder... ja... så, og har man jo også mange drømme som ung, man vil jo gerne være både stewardesse og dyrlæge og alt det der, men der bliver der jo lige stoppet for, det bliver man jo ikke.</p>	<p>Ja fordi når mine børn sender sms'er, jeg kan ikke læse alle ordene og så markerer jeg og får det læst højt</p>
<p>Mange gange når jeg kører, så tager jeg lige et billede, hvis der er noget jeg ikke kan læse fx Hvis jeg skal skrive</p>	<p>Ja fordi jeg kommer fra et skolesystem, hvor man skulle rejse sig op, når der skulle læses højt, og det</p>	<p>Altså hvis ikke jeg kunne få skannet bøgerne ind dengang og få læst dem op, så havde det jo ikke... så havde man jo</p>	<p>jamen jeg kunne egentlig ikke gøre så meget andet end bare at følge med, fordi det var jo, når man kommer til at stå stille,</p>	<p>Før græd jeg nogle gange fordi der lige pludselig kom nogle ting, hvor jeg ikke</p>

<p>min dagseddél, så tager jeg lige et billede.</p>	<p>var altid mig, der skulle rejse mig op. I: Så der har du ikke fået lov til at gemme dig? B: Nej, nej det var mere for at håne folk</p>	<p>opgivet! [sagt med eftertryk]. Fordi så havde det jo været bundkarakterer man havde fået og ikke fået noget ud af det.</p>	<p>altså du kan ikke komme videre, jeg kan ikke forklare dig... så det endte jo også meget tidligt med en pension, altså der var jo ligesom ikke nogen veje at komme. Jeg var jo spændt fast i systemet, ikke, så det var jo dét man siger en førtidspension allerede som 20 årig.</p>	<p>havde lyst til at vise andre...</p>
<p>det var simpelthen en belastning, at jeg simpelthen skulle ud og spørge min mor og nogle... hvad gør jeg nu... og det var pinligt for mig</p>	<p>Fordi sommetider, dét jeg læste, det fik jeg ikke det samme ud af, som hvis jeg fik det læst højt. Så får jeg mere ud af det, hvis der er nogen, der læser det op.</p>	<p>I: Så hvad har det betydet for din oplevelse af undervisningen, hvis du sammenligner... C: Jeg har kunnet følge med.</p>	<p>Jamen jeg kan mærke, at jeg får nogle ting at vide, som jeg aldrig har vidst før... jeg kan begynde at læse, begynde at få nogle ting læst højt, begynde at få nogle ting ind. Jeg har blevet medlem af NOTA, og jeg kan få læst bøger højt, det er jo fantastisk,</p>	<p>Mine hænder er fine, jeg arbejdede og jeg kunne klare alting men det var et problem, at jeg ikke kunne læse, jo jeg kan læse men ikke helt perfekt.</p>

			jeg har aldrig nogensinde læst bøger.	
Det har jeg heller ikke gjort tilbage...da har jeg også holdt alting indeni mig selv og gået udenom. Hvis jeg skulle noget, så har jeg skyndt mig at rende på WC eller gå et andet sted hen	Altså jeg husker jo ikke andet fra min folkeskole alle de negative ting, jeg kan ikke huske én eneste positiv ting... det er... lagt på hylden hele lortet.	Så det der var for 20 år, jamen det... hvordan det var på folkeskolen, jamen det kan man jo ikke lige... altså der har jeg ikke gået det helt store op i det	Jeg har accepteret, at det kunne jeg ikke, ok så lader vi det bare ligge... men...	Før jeg havde CD-ORD havde jeg ikke lyst til at åbne computeren, fordi jeg ikke vidste, hvad jeg skulle bruge den til. Mine kolleger har altid hjulpet mig til at åbne lønseddel og printe dem ud
Det var frygteligt indtil jeg kom i gang, og jeg gik lang tid jo... jeg gik lang, lang tid, inden jeg tog mig sammen...			det er jo en ny verden, der lukker sig op for mig... så jeg kan nok ikke lade være nu	Jo, jo, jeg har sagt... før jeg fik program på telefonen, så når jeg skulle sende en besked, så fik jeg hjælp af mine kolleger.
Ja, og det var frygteligt, jeg kan godt huske det førhen, når der var noget, jeg ikke kunne				

<p>stave til, og jeg skulle bare (?) nogle gange når jeg ikke kunne skrive min dagsseddel... så kontaktede jeg min mor [lav stemme]... hvordan er det nu lige...</p>				
<p>Jeg er overbevist om, at jeg har forlænget min årrække.... så meget har det stoppet indeni mig, jeg gik med sten i maven, det kan jeg godt sige dig, det var ganske frygteligt...</p>				
<p>Det var én indeni en osteklokke, der gik og kiggede ned i jorden og var ked af det,</p>				

møjhamrende ked af det				
Sådan når du kom i byen, og jeg var sådan trist... kunne ikke følge med på samme måde i en samtale og sådan noget der, fordi... jeg kunne ikke samle og få en samtale fordi jeg havde det her inde i hovedet... at jeg skulle skjule. Sådan gik jeg og der var mange der sagde, hvad er du ked af og sådan noget du ved til fester og sådan noget der, og jeg var træt, og jeg gik og skjulte det... ganske frygteligt.				

<p>Den første kone jeg havde, jeg var gift med i 13 år, hende skjulte jeg... det var egentlig mærkeligt, jeg ved ikke, om hun vidste det, men det tror jeg egentlig ikke, men jeg skjulte, jeg gik hele tiden udenom, hvis der skulle være noget</p>				
<p>Jo det kunne jeg [holde gejsten] fordi hver gang jeg lærte noget nyt [sagt med begejstring], så var det ligesom at få en gave.</p>				
<p>det er ligesom du får overlæs på, du kan ikke bære det til sidst jo. Det bliver tungere og tungere, dine øjne</p>				

bliver trættere og trættere,				
jeg har altid <i>arbejdet</i> , <i>arbejdet</i> for at slippe for at komme hjem og skulle være ude for noget.				
Ja ja, det fandt jeg så ud af jo, det kom også langsomt, at der var mere og mere, man skulle læse og computere og det ene og det andet.				

Survival Anxiety

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
Fordi jeg sad hjemme og det var frygteligt når jeg skulle skrive noget... jeg ville gerne ind på Facebook, bare jeg kunne få det der, og så	Det er fordi man gerne vil lære at læse og skrive korrekt jo, og det har jeg aldrig kunnet ordentligt. Nu har jeg så fået chancen, og er blevet så	I: Ok at være tvunget til at bruge det? C: Ja det er deri det har ligget. I: Og hvis ikke du havde gjort det, hvad tror du så,	Jeg bliver ikke bedre, altså selvom jeg knokler på VUC, og jeg... [dyb vejtrækning] så fornemmer jeg ikke... at der sker noget alligevel.	Jeg skriver ikke så lange mails men jeg skriver mail til mit arbejde, når jeg er syg og så kan jeg sidde hjemmefra og

<p>kunne jeg skrive lidt jo, gå ind og chatte og sådan noget, og så kunne jeg skrive, og så kunne det hjælpe mig, jeg tænkte bare jeg kunne få det...</p>	<p>gammel, at jeg kan se alle minusserne, hvis man ikke gør det.</p>	<p>der kunne være risikere at være sket? C: [pause] det er jo.... så havde jeg ikke skrevet noget særligt derhjemme jo, fordi så havde det ikke været nødvendigt, men hvor meget mere jeg har fået skrevet, eller hvor lettere jeg har ved det, det er nok nærmere det, det bliver lettere, det ved jeg slet ikke. Det er ikke til at svare på.</p>	<p>Og så tænker jeg, så er det ordblindheden, der har taget over.</p>	<p>sygemelde mig. Så det har været vigtigt for mig.</p>
<p>Og jeg ville gerne være fri, fordi jeg tænkte, nu skal der ske noget, for jeg kan ikke blive ved med at gå og spørge folk.</p>	<p>Jamen det er, at folk ikke forstår, hvad man skriver. Hvis man skriver en besked... hvis folk ikke fatter det, hvad jeg skriver, så er det et problem.</p>	<p>Så modparten kan forstå det. Hvis man skriver det hele og så hørte det bagefter, så ville det være sådan lidt uforståeligt engang imellem. Der var temmelig stor forskel fra, hvis jeg brugte det til hvis</p>	<p>Næ, det tror jeg ikke. Jeg tror bare, det er erkendelsen af, at man ikke kommer længere.</p>	<p>I: Og hvorfor startede du på VUC? D: Fordi jeg skulle starte uddannelsen som serviceassistent, og jeg mangler en danskprøve 2, så jeg kan komme ind på</p>

		jeg ikke brugte det til forståelse af det.		uddannelsen, og derfor jeg startede.
Jeg har beholdt det inde i mig selv, og det var hårdt for mig, og nu synes jeg ikke, jeg kunne klare mere,	Det kom i at jeg skiftede arbejde... så enkelt var det. Så var jeg nødt til at lægge kortene på bordet, da jeg kom over på sygehuset. Der skriver man jo beskeder og sådan og så var jeg nødsaget til at sige, at sådan er det.	Ja, hvis ikke det blev brugt... temmelig alvorlige sprog... forståelse...	Ja også fordi det hele i dag foregår over nettet, du får ikke... det hele er jo over nettet, både med e-boks og bank og jeg tror bestemt ikke på, at det bliver mindre. Jeg tror det bliver endnu mere.	Fordi jeg har lyst til at tale bedre dansk, og vil gerne lære danskerne at kende som venner. Jeg taler dårligt dansk, og jeg vil gerne prøve at tale mere perfekt dansk, så jeg kan snakke mere med kollegerne.
Nu vil jeg gerne have noget hjælp, jeg kunne ikke bære det i mig mere. Det var ligesom låget det røg af...	Ja, helt åben omkring det, altså hvis der er et eller andet jeg skal skrive, og jeg er nødsaget til at bede om hjælp til... det er jeg. Det har jeg følt mig <i>tvunget</i> til et eller andet sted. Det er nok også det klogeste at gøre jo.	Og det syntes jeg, at det måtte jeg hellere sige ja til, fordi hvis jeg først kom ud på arbejdsmarkedet, så var det ikke sikkert, at jeg fik det halve år igen, så der fik jeg så et halvt år med 28-30 timer på VUC.	Og så vil jeg ikke, jeg er bare ikke den, der har lyst til at halte bagefter. Jeg bliver nok ved med på en eller anden måde at prøve at kæmpe for ligesom at prøve at følge med.	Ja også i fremtiden måske arbejde på plejehjem, så det er nemmere at kunne tale med beboere og personale. Jeg kan pludselig blive fyret og skal så finde et nyt sted, og hvis jeg taler dårligt dansk, så er det måske svært at få job.

<p>Ja mere rundt om omverdenen med computere og alt det der, det kom frem. Og jeg synes, at det blev tungere og tungere for mig, jeg kunne slet ikke følge med i noget som helst. Og så tænkte jeg, nu må jeg sige det, så jeg kunne få noget hjælp.</p>	<p>Og så har det så givet det sidste spark i røven ved at jeg skulle starte herude og var nødsaget til at erkende, at jeg var ordblind.</p>		<p>Jamen det betyder, at jeg udvider min horisont. Det betyder, at jeg bliver selvstændig, altså mere selv, og det er jo rart ikke altid at skulle spørge om hjælp. At jeg kan begynde at klare nogle ting selv og ikke skal føle, at nå, nu kommer hun rendende igen. Altså det er da ikke rart på nogen som helst måde.</p>	<p>For 3 år siden var jeg meget ked af det, fordi jeg ville gerne selv, men jeg kunne ikke gøre det dengang.</p>
<p>Også jeg har tænkt, når nu hun er oppe i årrækken, nu skal der gøres noget for ligesom, jeg kan ikke blive ved, hun er også oppe i årene, og lige pludselig så står jeg der alene</p>	<p>Altså... og jeg har det stadig sådan i dag... hvis jeg kunne slippe for det, så gjorde jeg det ikke! Men i min verden, når man siger A så siger man også B.</p>		<p>Ja det betyder noget, ja at kunne klare tingene selv, ikke altid at skal råbe efter hjælp.</p>	

<p>Ja nu syntes jeg, at det var nok, nu skal folk have det her at vide, og nu skal jeg videre, fordi jeg kan godt lytte jo, at der var meget hjælpemidler ude.</p>	<p>Uden hjælpemidler ja. Det er mit håb, det er dét, der driver mig.</p>			
	<p>Så ville jeg sige til ham ”se for helvede at komme i gang”, det kan ikke gå hurtigt nok. Altså sådan som verden ser ud i dag, der er du kun ringere stillet, som hvis du ikke gør noget, se at komme i gang. Fordi i dag får man ikke noget arbejde, hvis du ikke kan læse og regne og skrive... så står du allerbagerst i køen.</p>			
	<p>I: Så selvom din nabo ikke var kommet, så dét</p>			

	<p>at du var blevet arbejdsløs... havde</p> <p>B: Det var nok det altså, erkendte at jeg var nødsaget til at (?)</p>			
	<p>Så kunne jeg godt se, hvordan arbejdsmarkedet ser ud jo, og man er nødsaget til at bekende flag ellers får man bare et problem senere. Så der havde jeg nok sagt det uanset hvad... altså presset til det. Det havde jeg nok gjort uanset hvad.</p>			

Learning Anxiety

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
jeg har gået lidt inde i en osteklokke og beholdt det for mig selv.	Specielt ikke, hvis nogen skulle se det, så gjorde jeg det slet ikke. Så på den måde så har jeg altid	Hvis det kikser alt alt for meget, nå så kan det også være lige meget og så får man ikke brugt den et	Og så ringede jeg til en veninde og ”nu skal du høre, min søster har lige villet forære mig en	så jeg føler mig lidt genert og ikke lyst til rigtig at gå i skole

	gemt det væk og haft et arbejde før, hvor jeg kunne gemme det.	stykke tid, og så har man næsten glemt, at man har den der.	computer, og jeg sagde, send den til Afrika”	
Det var også derfor, jeg blev skubbet op på den skole der.	Jeg har altid smyget mig udenom det, hvis jeg kunne. Og det har jeg stort set altid kunnet.	Og så var jeg blandt den årgang som måtte forlade folkeskolen som ottende klasse, hvis jeg havde et arbejde. Og vi var så 2 elever med læseproblemer, der forlod skolen og ud i arbejde.	altså i starten var jeg bange for computeren	Før græd jeg nogle gange fordi der lige pludselig kom nogle ting, hvor jeg ikke havde lyst til at vise andre...
Det var de dumme undskyldninger jeg brugte hele tiden for at komme udenom.	Det har betydet, at jeg gemmer det. Altså det har jeg jo gemt... det er kun de sidste 2-3 år jeg har åbnet mig om det. Ellers så har jeg bare gemt det væk. Trukket mig udenom, hvis jeg kunne gøre det.		det var nok nysgerrighed.. alligevel, men også angsten for, at kan jeg nu finde ud af det her, fordi det er jo noget med bogstaver, rigtig mange bogstaver...	
Ja det kan jeg godt huske. Jeg var møjhamrende	Årh [som i et udbrud/suk]... jeg kan		[pause] nervøs for om jeg kunne... hvad skal man	

<p>nervøs... og ked af det. Jeg tænkte, jeg kan ikke huske hvor gammel jeg var, om jeg var 50 eller 48, jeg tænkte, hvad laver jeg her, jeg er så gammel.</p>	<p>huske, at jeg havde det dårligt, da vi kørte derned i hvert fald... jeg havde det ikke godt</p>		<p>sige... forklare rigtigt, forklare tingene rigtig. Nervøs for om jeg kunne forklare dig, hvordan jeg... Altså én ting er at komme og sige til dig, jeg kan bare ikke læse... eller skrive... eller få en tekst til at hænge sammen, hvordan forklarer man det til et menneske, som ikke er ordblind.</p>	
	<p>Lige indtil de sagde og spurgte, om jeg ville være med til diktaten, der kunne jeg så mærke det hele igen.</p>		<p>Jeg har aldrig haft den her oplevelse af bare ikke at kunne slippe en bog, den har jeg prøvet, ikke, det kræver bare mere, jeg vil gerne have mere af det nu. Hvor jeg før bare har sagt, nå ja men ok det er også lige meget, du</p>	

			kan gå i gang med at gøre rent i stedet for. Det er sikkert endnu mere hyggeligt end at læse en bog. Så gjorde jeg jo rent i stedet for.	
	Jeg kunne mærke den der nervøsitet man får og man bliver bange for, hvad der sker. Bliver man hånet for noget her?			
	Ja det var ligesom om, at læreren gik hen og spurgte, hvor mange fejl, vi så havde, ikke også... og hvis hun fortsatte, så havde jeg stoppet. Det har meget med læreren at gøre.			
	Jamen så går du hen og peger folk ud, hvem der er bedst og hvem der			

	ikke er bedst, og det kan jeg ikke bruge til noget.			
	Dét der, så stiger jeg bare af, så går jeg.			

Creation of Psychological Safety or Overcoming of Learning Anxiety

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
det er faldet godt ind... jeg har fået en god start fra skolen af, de har skubbet mig godt i gang jO _[F1] ,	psykisk blev det nemmere for mig et eller andet sted, jeg havde et redskab, der ligesom støttede mig op, når jeg skrev noget, jeg var i tvivl om, og det synes jeg allerede med det samme, da jeg brugte det, at det var en dejlig ting.	I: Er du færdig med undervisningen eller er det noget du kunne finde på at fortsætte med eller? C: Jeg kunne godt finde på mere på VUC, det kunne jeg godt. I: Med henblik på...? C: Ikke ift. noget som helst I: Ikke ift. at blive bedre til at læse eller skrive? C: For at holde det ved lige, det er sådan mere eller mindre derfor jeg har gået der, det er for at	Andet end jeg bare har været åben overfor alt den hjælp, der har været at hente.	I: Men der har altid været nogen, du kunne spørge, hvis der var noget? D: Ja min lærer.

		holde det ved lige og stadigvæk at skulle bruge det.		
altså du skal jo lære lidt af bogstaverne for at kunne bruge de hjælpemidler her...de giver lige, de hjælpemidler her, de giver lige det sidste	Jo men altså et eller andet sted var det en psykisk ting, man havde noget at støtte sig op af, synes jeg, det var det første jeg egentlig kom i tanker om. Den der psykiske bagved, det var ligesom om, man havde en hjælpeperson, man kunne støtte sig op af.	I: Hvad kunne have betydet, at du havde lært det bedre at kende? C: Simpelthen at have fået noget, at have været samlet med andre, der får undervisning, jamen det her skal du forsøge det her med, eller ligesom Word havde det i starten med Windows 95. Værsgod, prøv dette her og der står præcis hvordan og hvorledes, gør det og det. Hvis der havde været sådan en bog der, øv dig på dette her, så gør vi det og så gør vi det, man kan gøre det på 2	Ja det synes jeg var en rar fornemmelse, at dét vi startede med, da jeg kom her første gang, også mundede ud i det, som det blev til. Det syntes jeg var rigtigt godt.	Ja jeg har også min arbejdsplads. De er også flinke til at hjælpe.

		måder eller 3 måder og så simpelthen en... når jeg nu tænker over det.		
Jeg gik der jo alligevel i nogle år, før jeg kom her. Og der legede jeg jo med programmet, de hjalp mig jo også meget.	det er jo hverdagsbegivenheder altid, ikke også... og dét at man ved, at noget af det man så skriver er korrekt, så det ikke bliver misforstået, det synes jeg er en kanon hjælp, det synes jeg virkelig.	Ja det var vel sådan noget lignende. Men vi var, fordi naboen gik deroppe nemlig, så derfor måtte det jo være X kommune	Jeg valgte at sige ja, også fordi hun sagde, jeg skal nok hjælpe dig i gang.	Jeg har lige fået en anden lærer. Hende der har lavet ordblindetest, nu er hun min lærer nu. Hun siger ”hold da op, du har godt nok lært mange ting”, hun siger, at dengang kunne jeg ikke ligeså meget. Hun siger, at det har ændret sig rigtig meget.
Ja, ja, det var ligesom dag og nat, når det lige pludselig begyndte at blive en tryghed, at jeg fik det lært at bruge programmet	Ja altså det giver en vis lettelse ikke at man ikke skal rende og gemme det... sådan vil jeg sige det... det gør det.	Ja... så... det... men altså jeg har jo ikke, altså når man tog en landbrugsuddannelse, så har man vel forhåbentlig haft mod på det alligevel og mod på at starte på en	Men jeg har jo haft hjælp, det er jo ikke sådan, jeg ikke har haft hjælp, jeg har jo haft hjælp på VUC.	Og jeg er heldig jeg har fået en lærer, som tænkte, at jeg var ordblind, ellers havde jeg måske fortsat hele mit liv... og hvis ikke hun havde opdaget det,

		ny uddannelse igen på teknisk skole så...		så havde jeg hele tiden følt mig dum.
hvis der er noget jeg ikke har forstået, så er jeg gået tilbage til skolen	Men nu er jeg jo heller ikke bange for en computer i forvejen jo. Så det synes jeg egentlig, det gik forbavsende hurtigt. Og kunne se fordelene ved at bruge det også	Det er nok CD-ORD 4... Altså uden dem så havde jeg jo ikke haft det ret godt i fagene. Altså så havde det været meget, meget svært	Jamen så har jeg taget imod dét hun kunne hjælpe med, og nogle gange har jeg sagt, at det har jeg ikke kunnet.	Ja han troede men vidste det ikke. Han sagde, at han ikke kunne skrive og han havde altid, som jeg har det nu, hjælp fra computeren. Han gemte ikke at han var ordblind, han taler åbent om det.
Nå men jeg havde det skidt med, at nu skulle jeg sige det til dem, og så tænkte jeg, hvad siger de... og bliver jeg afvist eller noget eller skubbet... men da syntes jeg, at jeg havde fået bygget så meget op indeni mig selv, fået så	Men på en eller anden måde så var der nogle ting, der blev nemmere... teknikken i det kunne jeg egentlig godt lide. Jeg kan godt lide sådan noget teknik på computere og sådan noget der, så det var egentlig dét, der sporede mig derhen af.	I: Har din oplevelse af at gå i skole sådan her i voksenlivet, hvis du sammenligner den med din folkeskoletid, har det så været anderledes, fordi du nu har haft nogle hjælpemidler til rådighed? C: [pause] man kan sige at computeren er jo	Det ved jeg ikke, hvor lang tid der går der, men der går da nok et års tid i hvert fald. Og så en kombination af det, en kombination af VUC, gør så, at jeg siger, ok, så prøver vi.	

<p>mange (?) på mig selv, så jeg tænkte, nu siger jeg det, nu må vi se, hvad de siger... men de mennesker, jeg kom til, de tog godt imod mig og hjalp mig videre... det gjorde jo sådan set mig glad jo,</p>		<p>kommet ind i det tidsrum der... den kan læse op, hvad man har skrevet, altså det er jo nok det der har gjort det store spring til, at det er brugbart til at kunne gøre det, det er simpelthen at få oplæsning som det vigtigste.</p>		
<p>Og jeg hører jo meget, jeg er god til at lytte jo, hvad folk siger og sådan noget der, og der er kommet hjælpemidler, så jeg tror det er alt sådan noget, der har skubbet, nu skal du lige tage dig lidt sammen.</p>	<p>og... da vi så var dernede...[på skolen] det foregik egentlig stille og roligt, der var ikke noget sådan umiddelbart pres eller noget, jeg kunne mærke eller nogen art.</p>		<p>Det betød meget, det var jeg glad for. Også fordi hun ser nogle ting fra en anden vinkel, som jeg ikke ser tingene fra. Hun... kommer ind på nogle ting, som jeg ikke tænker på.</p>	
<p>Jeg har klaret det her selv sammen med</p>	<p>Nej, det har hun ligesom... det handler ikke om, at vi</p>		<p>Det var et godt år i hvert fald, efterskole er godt.</p>	

systemet, kommunen og hvem jeg skal sige, det har været nok i mig	skal vise hinanden, hvor gode vi er, det handler om mig, og der, hvor <i>jeg</i> er, og der hvor jeg så skulle hen på et eller andet tidspunkt.			
Det kom sådan set lidt bag på mig også, at lige pludselig at kunne komme og få så meget hjælp	Altså jeg synes jo egentlig at du gjorde det kanon godt... man får selvfølgelig mange informationer på én gang men ikke... i min verden ikke mere voldsom, end at jeg nok kunne følge med og huske det bagefter egentlig		At finde ud af, at der er andre, at finde ud af, at der er masser af folk, der er ordblinde.	
	I: Du siger, at jeg gjorde det godt, men kan du beskrive noget, du synes, der var godt i det? B: Ja, det er din væremåde. Du har heller		Jamen jeg synes kun det er spændende. Jeg synes simpelthen, jeg kan ikke lade være... og det er jo også derfor, at jeg laver meget kludder i det altid i	

	<p>ikke det der konkurrencegen et eller andet sted. Du ser folk som de er på og arbejder så stille og roligt ud derfra.</p>		<p>min computer, fordi jeg kan ikke lade være med at udforske nogle ting, så min computer den går konstant i udu.</p>	
	<p>Ja det er væremåden og den måde man går til materialet på og forsøger at få det booket ind i hovedet på folk... uden at slå med en hammer for at få det ind.</p>		<p>Jamen jeg tror på, at han synes det er dejligt, at jeg begynder at interessere mig for sådanne nogle ting</p>	
	<p>Altså dét jeg har lært i folkeskolen, jeg har ikke lært noget i folkeskolen, dét jeg har lært, det er 3 år på efterskole, der har jeg lært alting, det er guld. Indtil jeg startede på det ordblinde...</p>		<p>Ja, hvis jeg har snakket med nogle af mine venner eller veninder så synes de at det ret sejt, at jeg både går til undervisning, ordblindeundervisning og at jeg forsøger at få det her program, det synes de er... jo, det synes de er ret sejt.</p>	

			Ja, de synes, at der skal mod til.	
			hvis jeg syntes at computeren havde været noget frygteligt, frygteligt noget, så var jeg jo ikke kommet så langt.	

Cognitive redefinition

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
Og det er også noget jeg har lært i forløbet her...det er nemmere at sige det, ligesom jeg har sagt det til min kæreste der.	Til at starte med havde jeg det ikke så godt at blive udsat for det pres der, men jeg vil sige i dag da har jeg bare lært at ignorere det, så [trækker ordet] tager jeg den tid, der skal bruges til det. Der er ikke andet at gøre ved det jo.		men jeg har også ligesom fundet ud af, at hvis ikke man åbner sig og tager imod al den hjælp man kan få, kommer man ikke videre.	Dengang jeg går i skole i mit land, jeg føler mig ligesom dummere og ligesom jeg kan ikke, mine andre veninder kan godt læse.
Dét jeg har lært ved det her forløb: du skal bare	Jamen jeg står åbent frem i dag og siger at		Det er ligesom for at sige, at man ikke bare skal	Nu ved jeg, at jeg er ordblind, så nu er jeg ikke

sige det! Så får du al den hjælp, at du skal have.	jeg er ordblind, hvis der er noget.		lukke af og sige, det tør jeg ikke. Selvfølgelig er der også ting, jeg ikke tør, så må jeg sige, nej, det vil jeg ikke og så prøve at (?)	meget ked af det, nu tænker jeg ikke, at jeg er dum.
Det betyder ikke noget, hun synes jeg klarer mig utrolig godt.	Ja, helt åben omkring det, altså hvis der er et eller andet jeg skal skrive, og jeg er nødsaget til at bede om hjælp til... det er jeg		Der har jeg været åben hele vejen, ja. Men det er jo også, når man har gået på, jeg gik jo på [navn på ordblindestiftelse], det er jo en speciel ordblindeskole.	Jeg er ikke mere ensom, før havde jeg ligesom en ensomhedsfølelse, det har jeg ikke mere nu, fordi nu er det ligesom jeg er selvstændig omkring mange ting, ikke afhængig.
og så har systemet hjulpet mig, at du skal sige tingene... det har, det har...det er det jeg kan sige, der har hjulpet mig utroligt meget. Så kan folk forstå [sagt tøvende, ét ord af gangen]	Ja altså det giver en vis lettelse, ikke, at man ikke skal rende og gemme det... sådan vil jeg sige det... det gør det.		At finde ud af, at der er andre, at finde ud af, at der er masser af folk, der er ordblinde.	Ja, ja jeg har meget tro på mig selv, det er ligesom jeg siger, "jeg kan godt", før tænkte jeg altid, hvem jeg skulle spørge. Nu klarer jeg tingene selv.

<p>Det er jeg ligeglad med, det rør mig ikke, fordi det andet her, det har givet mig så meget selvtillid, at jeg kan sagtens følge med i det hele.</p>			<p>Og så tror jeg også dét der med, at man accepterer tingene, det har noget at sige.</p>	<p>og jeg er glad for, at nu føler jeg mig ikke så træt, før tænkte jeg meget på, hvem jeg skulle spørge, hvis jeg fik et brev, nu er det lige meget, nu kan jeg selv læse det</p>
<p>Det er kun hvis jeg lige i forbifarten tænker, selvfølgelig var det nemmere, hvis jeg kunne læse selv, men det kan jeg jo ikke jo, det skal jeg lære at leve med jo, men jeg kan ikke spekulere på det resten af mit liv.</p>	<p>Men jeg havde nok et eller andet sted måtte erkende, da jeg søgte job herude, at jeg er ordblind.</p>			<p>Ja og nu får jeg hjælp her. Det er dejligt. Nu tænker jeg, at jeg ligeså almindelig som andre.</p>
<p>så jeg skubber alt det dårlige væk, fordi jeg har haft det dårligt tilbage i skolen og været skubbet væk og blevet</p>				

<p>kaldt den og den dumme kunne ingenting, og jeg kunne godt <i>selv se</i> det dengang også. Og efter jeg har fået det her, det skubber det væk, fordi dét jeg har fået, det fylder så meget.</p>				
<p>Jeg er sådan set ligeglad, hvor jeg kommer hen, jeg skal nok kunne klare mig.</p>				
<p>Ja, ligeså snart jeg kan se en glæde der, så skubber den alt det onde til side, fordi det fylder så meget...</p>				
<p>han måtte ikke gå med det i sig, ligesom jeg har gjort. Det er en kæmpe fejl, jeg har lavet i mit liv. Du skal bare sige</p>				

det, <i>rent</i> ud, hvor svært han har ved det og bare se at komme i gang.				
der er aldrig noget der er for sent. Det er min egen skyld... det er min egen fejl, det kan jeg ikke bebrejde nogen. Jo, det kan jeg, når jeg går tilbage, at jeg ikke har fået noget mere hjælp, men sådan har det jo nok været dengang.				

Imitation and Positive or Defensive Identification with a Role Model

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
det er faldet godt ind... jeg har fået en god start fra skolen af, de har skubbet mig godt i gang jo,	Det var fordi min nabo, vi gik jo arbejdsløse, og så min nabo han var åbenbart også ordblind, og så spurgte han mig, om jeg ikke ville prøve og med.	I: Hvad kunne have betydet, at du havde lært det bedre at kende? C: Simpelthen at have fået noget, at have været samlet med andre, der får undervisning, jamen det	Så fik jeg skældud af hende, veninden, hun sagde, ”du har at ringe til din søster igen og sige, at du gerne vil have denne her computer, så	Ja de lavede en test, fordi 2-3 måneder gik jeg i skole og så syntes min lærer, at jeg skulle testes for ordblindhed. Så hende der testede hun syntes jeg skulle gå til

		<p>her skal du forsøge det her med, eller ligesom Word havde det i starten med Windows 95.</p> <p>Værsgod, prøv dette her og der står præcis hvordan og hvorledes, gør det og det. Hvis der havde været sådan en bog der, øv dig på dette her, så gør vi det og så gør vi det, man kan gøre det på 2 måder eller 3 måder og så simpelthen en... når jeg nu tænker over det.</p>	<p>skal jeg nok hjælpe dig i gang”.</p>	<p>kommunen, så hun hjalp mig med at sende ansøgning.</p>
<p>Så er det jeg tror... jeg tror at jeg kan mærke at nogle mennesker sagde, at nu skal du åbne dig. Det er den eneste måde, du kan få lidt hjælp på.</p>	<p>men min lærer siger, at der er, min kone siger, at der er, og dem jeg skriver med, de siger også, der er en forbedring. Jeg synes ikke, at den er ret stor</p>		<p>Men jeg har jo haft hjælp, det er jo ikke sådan, jeg ikke har haft hjælp, jeg har jo haft hjælp på VUC.</p>	<p>Jo selvfølgelig hjælper de [sønnerne] men ikke ligesom læreren eller hos dig, jeg var glad for, at du også var rigtig flink til at hjælpe, det har jeg</p>

	[tonefald falder], men de siger, den er der [tonefald stiger]			været rigtig glad, alle de hjælpemidler, at lære hos dig.
Ja, det er sådan set... det er sådan set dig der har sagt, at det er hun [kæresten] ligeglad med.	Ja det var ligesom om, at læreren gik hen og spurgte, hvor mange fejl, vi så havde, ikke også... og hvis hun fortsatte, så havde jeg stoppet. Det har meget med læreren at gøre.		Men jeg kendte jo først rigtigt CD-ORD da [søster] begyndte at snakke om det	Ja der er mange... der er flere ordblinde og det er nemmere for mig. Så kan man nemmere forstå hinanden.
og så har systemet hjulpet mig, at du skal sige tingene... det har, det har...det er det jeg kan sige, der har hjulpet mig utroligt meget. Så kan folk forstå [sagt tøvende, ét ord af gangen]	Jamen jeg tror det er hendes væremåde, den måde hun opfatter tingene på... hun har prøvet temmelig meget i livet og så... hvordan hun kommer til folk, jeg tror det er hendes væremåde, der gør det. Og dét, at hun ikke stiller det op som en konkurrence, et eller		Jamen så har jeg taget imod dét hun kunne hjælpe med, og nogle gange har jeg sagt, at det har jeg ikke kunnet.	Ja, det er rigtig fint, vi er alle sammen i samme gruppe, der er ikke nogle der er hurtige...

	andet sted, det tror jeg er det.			
Det er systemet eller det her... dig... dig, der har givet mig nogle hjælpemidler, kommunen eller hvordan jeg skal sige det, der har sagt, at nu gør vi sådan og sådan for at se, om jeg kan bruge det, og så er det lykkedes jo	<p>I: Du siger, at jeg gjorde det godt, men kan du beskrive noget, du synes, der var godt i det?</p> <p>B: Ja, det er din væremåde. Du har heller ikke det der konkurrencegen et eller andet sted. Du ser folk som de er på og arbejder så stille og roligt ud derfra.</p>		Ja helt klart, fordi jeg kan godt mærke, at der sker bare mere og mere og når jeg ser på dem der kommer nede på datastuen, hvor jeg hjælper, at der kan jeg bare se, hvor meget de her hænger bagud nogle af dem allerede nu	Ja fordi dengang, nu er han ikke mere min chef, men han er også selv ordblind.
	<p>I: Hvad nu hvis ikke din nabo var kommet og sagt, at der er noget hjælp at få, prøv at kom med her?</p> <p>B: Så havde jeg ikke gået til det ... og hvis ikke jeg havde været arbejdsløs, så</p>		Så har vi snakket om derhjemme, min mand og jeg, at så køber vi det selv, fordi jeg kan ikke undvære det nu. Det har simpelthen, det har... hvordan skal jeg sige, det har været for meget	Ja han sagde, at det kunne være at jeg ... så han sendte mig i skole i arbejdstiden, han sagde, at hvis jeg kunne klare mit arbejde inden kl. 8 så... så jeg knoklede og holdt ikke nogle pauser

	havde jeg heller ikke gået til det.		op til at jeg vil undvære det.	og skyndte mig at gå i skole.
			Jeg tror, at han synes, at det rart ikke at... altså han vil gerne hjælpe... du må ikke tro, at han ikke vil, fordi selvfølgelig vil han gerne det, og han hjælper stadigvæk med tv, fordi jeg kan jo ikke teksten på tv. Jamen jeg tror på, at han synes det er dejligt, at jeg begynder at interessere mig for sådanne nogle ting	Ja han er også selv ordblind. Og han sagde, det kan være, at du er sådan...
			Men det er også igen det der med, at hvis man ikke kender mennesker, hvis man ikke har nogen omkring én, der kan	Ja han troede men vidste det ikke. Han sagde, at han ikke kunne skrive og han havde altid, som jeg har det nu, hjælp fra

			hjælpe, så er der ikke noget at sige til, at man kommer til at hænge fast. Nu har jeg min [mellemste søster], og VUC, og jeg har datastuen.	computeren. Han gemte ikke at han var ordblind, han taler åbent om det.
			I: Så hvis du ikke havde haft din søster, VUC og datastuen, hvad tror du så? D: Jamen så havde jeg ikke kommet videre, så havde jeg stadig løbet rundt derhjemme og gjort rent.	

Scanning: Insight or Trial-and-Error Learning

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
én ting og så har jeg ligesom bygget.. og så	Det har nok været, hvis man sidder og skriver til	Ja det var kommunen, der sådan set stod for det	Den var fin. Jeg er åben så, og det var jeg jo, da	fordi før jeg vidste ikke, at der fandtes

<p>har jeg leget med det, måske den samme ting mange gange, åbne og starte, åbne og starte, det har jeg gjort <i>hver dag</i>. Det gjorde jeg i lang tid</p>	<p>nogen og sådan chatter og den slags ting, det har nok været den største udfordring, fordi når man skriver til nogen, så vil de også gerne have svar ret hurtigt, og det kan ikke lade sig gøre, så det er den største udfordring i min verden. Dét at man ikke føler, at man har tiden til at skrive korrekt og bruge de hjælpemidler, man har fået.</p>	<p>nu. Det var på VUC, at de fortalte mig der. De par lærere jeg har dernede, som jeg kender. Så det var dem, der fortalte mig, at kommunen havde overtaget det.</p>	<p>jeg startede det her, da havde jeg været åben og sagt jamen lykkedes det her, så er det rigtig godt, og lykkedes det ikke, jamen så har jeg prøvet.</p>	<p>hjælpemidler, så jeg startede i skole på VUC og det var der, de opdagede, at jeg havde ordblindhed</p>
<p>Ja, og jeg melder ud så langsomt... langsomt har jeg været ude for i hverdagen nu, hvis man lige pludselig skal skrive en lang stil... Og det har jeg sagt til kæresten, at jeg kan ikke skrive en</p>	<p>Så har jeg bare selv skrevet dét, jeg mente det var. Det var så ikke den rigtige metode at gøre det på.</p>	<p>var til en af de der berømte møder på jobcenter som var bare ind ud og ind igen, så hvad med at tage ned på VUC den tid du nu går her, de har hold til sådan nogle som dig. Og nå ja,</p>	<p>Det er at huske tingene. Hvor ligger det henne, og skal lede efter tingene, men det er selvfølgelig et spørgsmål om tid, så kommer det ind på nethinden, hvor</p>	<p>så jeg blev glad, da de opdagede, at jeg var ordblind. Så kunne jeg få hjælp.</p>

lang stil... det kan jeg ikke lige gøre nu og her.		det gjorde jeg så, og det gav mig så adgang til VUC, som jeg så har brugt temmelig meget senere	det ligger henne, og det er også blevet bedre nu.	
Også hvis jeg er inde på Facebook eller noget, der er nogen, de skriver nogle lange stile og sådan noget der, jeg skriver bare tilbage, jeg er ikke god til at skrive lange stile. Det rør mig ikke. Og jeg har aldrig hørt noget, dårligt eller noget, at nogen de skriver noget skidt tilbage.	Det har folk taget positivt imod det, sådan vil jeg sige det, det er kun mig, der ikke tager positivt imod det.	Jamen man kan sige, han læste det der, og så foreslog han at gå derned på VUC og det kunne jeg jo så ligeså godt, når jeg ikke havde noget at lave. Og hvis jeg fik arbejde kunne jeg bare holde med det samme, men... så kunne jeg ligeså godt fortsætte indtil sommerferien og se, hvad der så skete.	Nej... næ fordi man skal jo til at bruge nogle vaner, som man ikke er vant til. Jeg skal til at bruge, jeg skal til at tænke over, at... jeg er jo vant til bare at snakke... men at få tingene ned på papir, det er altså noget helt andet.	Ja i starten var det svært. Så jeg var hos dig 2-3 gange, og hver gang jeg har været der, så har vi øvet det. Også i skolen, min lærer der. Jeg øvede også meget, når jeg kom hjem, hvordan jeg skulle bruge det, huske alle knapperne.
Nej, men nu ved de det, og nu når jeg har en ny kæreste ikke også, jeg	Ja, det er der måske nok lidt en sammenhæng i fordi jeg starter jo med at gå på ordblindeskole mens		men når du skal have det ned på papir, så skal du først have tingene skrevet og samtidig skal	At prøve det flere gange, se om jeg kan huske, ligesom jeg har været hos dig mange gange. I

<p>sagde det sådan ret hurtigt.</p>	<p>jeg var arbejdsløs... der startede det jo egentlig. Og så fik jeg så arbejde efterfølgende herude, og det er jo egentlig pga., at jeg begyndte at starte på ordblindeskolen, at jeg sådan... er kommet derhen af.</p>		<p>du have i hovedet, hvad var det nu, jeg ville skrive bagefter den her sætning, og det tager lang tid selvom jeg har CD-ORD</p>	<p>starten er det lidt svært, men så prøver jeg flere gange.</p>
<p>Og I sagde også selv fra starten af jo, nu skal vi prøve det her, fordi du skal jo kunne dét og dét for at kunne bruge det jo, du kan ikke bare få det, så gør det og det, du skal selv kunne finde ud af. Og det har gået bedre for mig, end jeg havde regnet med. Og der var jeg meget nervøs i starten.</p>	<p>det er når folk, det er så mig selv der laver presset, men hvis det skal gå for hurtigt og jeg ikke får lov til at bruge min hjerne og får lov til at bruge de ting, jeg så kan bruge til det... det er et stort irritationsmoment.</p>		<p>Jeg skal lære at formulere mig for at få det ned på skrift. Det synes jeg godt nok er svært.</p>	

<p>Det var at blive ved med at lege med det. At prøve den samme ting, at prøve den samme ting igen, om formiddagen, når jeg slog øjnene op, igen ved middagstid og igen om aftenen. Det gjorde jeg i lang tid.</p>	<p>B: Altså jeg havde jo en idé om, at jeg måske ville gøre det, tage uddannelsen, men de har bragt mig længere fra det. I: Ja pga den måde at de underviser på... B: Ja og det fortalte jeg dem også til sidst, da vi skulle lave sådan en evaluering og fortælle om, at jeg var dybt rystet. Det var ligesom, da jeg selv gik i skole jo.</p>		<p>Det er hårdt arbejde i det, og det er jo ikke sikkert, at det lykkes hver gang...</p>	
			<p>Så havde jeg ikke vidst, at det var der, hvor skulle jeg vide det fra, hvis jeg ikke... det kan da godt være, at jeg på et eller andet tidspunkt var blevet gjort opmærksom på det, om jeg så måske</p>	

			havde... turdet gøre noget, det ved jeg ikke.	
			Hvis man ikke... ved tingene er der, så kommer man jo ikke... så kommer man jo ikke videre.	

Personal and Relational Refreezing

Informant A	Informant B	Informant C	Informant D	Informant E
det er sådan en god fornemmelse. Det er <i>den</i> jeg lige har, hver gang jeg bruger det.	Til at starte med havde jeg det ikke så godt at blive udsat for det pres der, men jeg vil sige i dag da har jeg bare lært at ignorere det, så [trækker ordet] tager jeg den tid, der skal bruges til det. Der er ikke andet at gøre ved det jo.	Jeg har kunnet følge med.	Ja det synes jeg var en rar fornemmelse, at dét vi startede med, da jeg kom her første gang, også mandede ud i det, som det blev til. Det syntes jeg var rigtigt godt.	Før tænkte jeg altid på, hvem jeg skulle spørge, hvem jeg kan stole på. Der er næsten ikke nogen, jeg går til nu, nu kan jeg selv skrive også og læse.

<p>så kan jeg bedre smile og være glad, fordi jeg er ikke afhængig af nogen mennesker mere... så meget har det rykket i mig.</p>	<p>Jamen jeg står åbent frem i dag og siger at jeg er ordblind, hvis der er noget.</p>	<p>I: Hvordan føles det for dig, dét at du har kunnet følge med i det? C: [pause] jamen det... på én måde bare naturligt kan man sige, fordi nu var der mulighed for det, så... jeg har ikke taget det som noget specielt fordi... det er der</p>	<p>Jeg havde også bestemt, det ved jeg ikke, om jeg skal sige nu men nu har du jo sendt ansøgningen ind. Jeg havde faktisk bestemt, at hvis ikke jeg får CD-ORD, så ville jeg altså... så ved jeg ikke, om man købe det selv...</p>	<p>det er ligesom jeg er mere glad, fordi jeg selv klarer tingene</p>
<p>Nu kontakter jeg hende ikke så meget mere. Jeg har en mor, og jeg besøger hende, når jeg synes, at jeg har lyst, som normal</p>	<p>Ja altså det giver en vis lettelse ikke at man ikke skal rende og gemme det... sådan vil jeg sige det... det gør det.</p>	<p>I: Er du færdig med undervisningen eller er det noget du kunne finde på at fortsætte med eller? C: Jeg kunne godt finde på mere på VUC, det kunne jeg godt. I: Med henblik på...? C: Ikke ift. noget som helst I: Ikke ift. at blive bedre til at læse eller skrive?</p>		<p>Jeg er ikke mere ensom, før havde jeg ligesom en ensomhedsfølelse, det har jeg ikke mere nu, fordi nu er det ligesom jeg er selvstændig omkring mange ting, ikke afhængig.</p>

		C: For at holde det ved lige, det er sådan mere eller mindre derfor jeg har gået der, det er for at holde det ved lige og stadigvæk at skulle bruge det.		
Det er nemmere for mig i dag... at sige, at jeg har svært, hvis jeg skal på noget kursus, at jeg har svært ved at læse [lav stemme]				
fordi nu har det her hjælpemiddel givet mig så meget, så jeg tror på det hele jo				
Jeg sørgede for at gå ned i de bagerste rækker. Og nu har jeg fået så meget selvtillid, så nu kan jeg				

godt hitte på at stille op foran.				
--------------------------------------	--	--	--	--

